

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2012

Bc. Hana KEJLOVÁ

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

**Protiprávní jednání mládeže – nové fenomény
v této oblasti**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Vypracoval:
Bc. Hana Kejlová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Protiprávní jednání mládeže - nové fenomény v této oblasti“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 23.12. 2012

.....

Bc. Hana Kejlová

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc a ochotu, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce a během celého studia, které si nesmírně vážím.

Bc. Hana Kejlová

Obsah

<i>Úvod</i>	2
I. Teoretická část	
<i>1. Protiprávní jednání mládeže</i>	3
1.1 Opatření ukládaná mladistvým	10
1.2 Opatření ukládaná nezletilým	12
<i>2. Šikana u mládeže</i>	13
2.1 Definice šikany	15
2.2 Oběti a agresoři šikany	16
2.3 Stádia a příčiny šikany	18
2.4 Šikana a škola	19
2.5 Prevence šikany v rodině	21
<i>3. Kyberšikana</i>	24
3.1 Definice kyberšikany	25
3.2 Oběti a agresoři kyberšikany	27
3.3 Typy kyberagresorů	31
3.4 Specifika kyberšikany	33
3.5 Druhy a typy kyberšikany	38
3.6 Prevence kyberšikany	42
<i>4. Počítačová kriminalita</i>	50
4.1 Trestné činy proti důvěřivosti, integritě a dostupnosti počítačových dat a systémů	50
4.2 Trestné činy se vztahem k počítači	53
<i>5. Sprejství</i>	56
5.1 Vymezení pojmu	57
5.2 Graffiti v České republice	59
II. Praktická část	
<i>6. Cíl výzkumu</i>	60
<i>7. Vlastní vyhodnocení dotazníků</i>	64
<i>Závěr</i>	73
<i>Resumé</i>	75
<i>Anotace</i>	77
<i>Seznam použité literatury</i>	79
<i>Přílohy</i>	83

Úvod

Téma diplomové práce „Protiprávní jednání mládeže - nové fenomény v této oblasti“ jsem si vybrala z toho důvodu, že od roku 2006 pracuji u Policie České republiky. Druhým rokem působím u Preventivně informační skupiny Policie ČR v Břeclavi. K mé pracovní náplni patří preventivní činnosti zaměřené především na děti a mládež. Každodenně se setkávám s žáky základních a středních škol a debatujeme o aktuálních problémech a nebezpečí, které neustále na ně číhá.

Je to aktuální téma, týkající se nás všech, nejen dětí. Jsme každodenními uživateli internetu a málo kdo si uvědomuje, co vše špatné internet skrývá. Neví to hlavně mladí lidé, kteří mohou páchat protiprávní jednání, nebo se lehce stát obětí.

Cílem mé diplomové práce je zjistit osobní zkušenost s kyberšikanou dětí na základních školách. Jestli si uvědomují nebezpečí spojené s prací s počítačem. Také zjistit co nejvíce informací o kyberšikaně a nastínit tak všem, jak důležité je znát narůstající problém. V praktické části jsem se snažila najít odpovědi na otázky, které se vztahují k danému tématu. Rovněž bych chtěla čtenářům předat některé praktické zkušenosti z mé dosavadní policejní činnosti i preventivní praxe.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části jsem vycházela z odborné literatury a využila jsem informací z internetových stránek. Vymezila jsem základní pojmy, které jsou nezbytné pro orientaci v uvedené problematice. Snažila jsem se zachytit pojmy protiprávní jednání mládeže, šikana, kyberšikana a také sprejerství. Poslední teoretickou kapitolu jsem zaměřila na zásady bezpečí.

Druhá část diplomové práce je částí praktickou. V této části jsem provedla analýzu z dotazníkového šetření provedený u dětí druhého stupně základní školy. Dotazník jsem směřovala ke zjištění, zda žáci se setkali s šikanou či kyberšikanou, jestli jí umějí rozpoznat a vědí, kde se obrátit o pomoc.

1. Protiprávní jednání mládeže

Na začátku zmíním některé pojmy, které uvádí zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Protiprávní čin je nadřazeným pojmem pro tři kategorie deliktů – provinění, trestný čin a čin jinak trestný.

Provinění je trestným činem spáchaným mladistvým. Oproti dospělým pachatelům, kteří páchají trestný čin¹, mladiství pachatelé páchají provinění. Tento pojem ze společenského hlediska naznačuje, že se nejedná o tak závažný prohřešek. Mladý člověk takový čin spáchal ve věku, kdy zcela nebyl ukončen jeho sociální a psychický vývoj. Společnost se na takového provinilce dívá zcela jiným pohledem. Lze tak snížit možnost recidivy a antisociálního chování jedince.

Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin spáchaný osobami staršími 18 let. Musí vykazovat všechny znaky, které jsou uvedeny v zákoně č. 40/2009Sb., trestní zákoník (objekt, objektivní stránka, věk pachatele, přičetnost pachatele, ...). Jeho stupeň nebezpečnosti pro společnost musí být větší než nepatrný.

Čin jinak trestný se užívá pro případy, kdy chybí formální znaky trestného činu – věk, nepřičetnost a u mladistvých také rozumová a mravní vyspělost². Čin jinak trestný spáchá dítě mladší 15 let, které není odpovědné pro nedostatek věku³

Mládež je dalším nadřazeným pojmem, kdy jde o dvě věkové kategorie jedinců. Pro děti mladší patnáct let (nezletilí) a pro mladistvé. Toto je důležité pro další postup a posuzování a také pro sankcionování.

1 § 13,20,21,24 a 111 trestního zákoníku č. 40/2009Sb.

2 § 5 odst. 1, 2 a § 89 odst. 2 zákona č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

3 § 2 odst. 1 písm. b) z. č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Dítě mladší patnácti let je takové, které v době spáchání činu nedovršilo patnáctý rok svého věku. Tato osoba není **trestně odpovědná**. Trestní odpovědnost začíná dnem, který následuje po dni patnáctých narozenin, jak vyplývá z ustanovení § 139 zákona č. 40/2009Sb.

Mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.⁴ Trestní odpovědnost mladistvého také záleží na jeho rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat své protiprávní jednání nebo takové jednání ovládat, není za tento čin trestně odpovědný.⁵

Specifické znaky trestné činnosti nezletilých a mladistvých

Způsob páchaní trestné činnosti mládeže je věkem pachatelů výrazně determinován (jeho somatickým a psychickým vývojem, zkušenostmi a vlastnostmi). V tomto směru se mezi dospělými a mladistvými pachateli projevují určité zvláštnosti, ke kterým patří zejména

- výběr předmětu útoku, je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých,
- protiprávní jednání jsou častěji páchána v rámci spolupachatelství a ve skupině,
- příprava k takovému činu je nedokonalá, jak již z pohledu plánování, tak i nedostatečnou přípravou vhodných nástrojů k dokonání,
- chování mladistvých pachatelů se vyznačuje mnohdy velkou tvrdostí a projevuje se devastací, ničením a znehodnocováním předmětů a zařízení,
- činy mladistvých pachatelů jsou možné rozpoznat s nedokonalostí, nedostatkem schopnosti a vědomostí při překonávání překážek, používají neúměrné prostředky k dosažení cíle,
- na páchaní trestných činů mladistvými mají velký podíl i alkoholické nápoje, nebo návykové látky, které zvyšují agresivitu, nekoordinovanost a podporují

⁴ §2 odst. 1 písm.c) z.č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

⁵ §5 odst. 1 z.č. 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

nepřiměřené reakce na vnější podněty,

- mladiství pachatelé jednají více emotivně než rozumově, trestná páchaní ve většině případů impulzivně pod vlivem momentální situace,
- při opakující se trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti,
- při získávání alibi se mladiství pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do které patří,
- o přípravě, ale i o spáchání činu se pachatelé rádi svěčují členům své skupiny.

Mezi specifické znaky trestné činnosti patří i odcizování předmětů, které nezletilí potřebují nebo se jim vzhledem k věku líbí (např. vozidla, motocykly, rádia, oblečení, zbraně, léky, cigarety, alkohol apod.).

Věci, získané trestnou činností, jsou velmi brzy rozdělovány mezi členy. Při rozdělování je patrný podíl na spáchané trestné činnosti a hierarchie ve skupině. Finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině.

Některé znaky způsobu spáchání vyplývají ze somatických znaků pachatele, např. se snižující se objasňeností jednotlivých typů trestných činů se zvyšuje podíl dětských a mladistvých pachatelů.⁶

Zoubková (2002)⁷ dodává, že spolupachatelství je u majetkové trestné činnosti a stoprocentní a ze somatických znaků využívají např. vyšší rychlost, větší sílu apod.

⁶ Mühlpachr, P., Sociopatologie, Brno: Masarykova univerzita, 2008

⁷ Zoubková, I., Kontrola kriminality mládeže, Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002

Struktura kriminality nezletilých a mladistvých

Matoušek, Kroftová (2003)⁸ uvádí strukturu kriminality mladistvých a mladých dospělých podle obžaloby z provinění či trestného činu následovně:

1. Krádež.
2. Poškození cizí věci.
3. Porušování domovní svobody
4. Výtržnictví.
5. Loupež.
6. Neoprávněné užívání cizí věci.
7. Ublížení na zdraví.
8. Podílnictví.
9. Vydírání.
- 10.–11. Pohlavní zneužívání.
- 10.–11. Podvod.

Majetková trestná činnost nezletilých a mladistvých je naprosto převažující formou kriminálního chování těchto věkových skupin. Dle policejních statistik jsou to v posledních letech (v pořadí od nejčastějších k méně častým činům jinak trestným nebo proviněním) konkrétně:

- Krádež věcí z motorových vozidel.
- Krádeže motorových vozidel.
- Podvody.
- Krádeže jízdních kol.
- Vloupání do chat.
- Vloupání do bytů.
- Zpronevěra.
- Krádeže v bytech.
- Vloupání do obchodů.
- Vloupání do restaurací.

⁸ Matoušek, O., Kroftová, A., Mládež a delikvence, Praha: Portál, 2003

Násilné činy jinak trestné nebo provinění mají v celkovém objemu nezletilých a mladistvých zhruba desetkrát menší častost ne kriminalita majetková. Nejfrekventovanějšími typy násilné kriminality jsou úmyslné ublížení na zdraví a loupež.

Mravnostní kriminalita je v celkovém počtu činů jinak trestných nebo provinění nezletilých a mladistvých padesátkrát méně častá, ne kriminalita majetková. Nejčastějším typem mravnostních činů jinak trestných nebo provinění jsou pohlavní zneužívání.⁹

Kyriacou (2005)¹⁰ uvádí, že na statistiky kriminality mladistvých je třeba pohlížet opatrně, neboť mnohá spáchaná provinění zůstávají neohlášena, řada těch, které ohlášeny byly, nejsou zaznamenány, neboť nedošlo k odsouzení mladistvého pachatele.

Rizikové a ochranné faktory, které vyplývají především z dlouhodobých studií. Rizikové faktory nejvíce podléhaly změnám v závislosti na prostředí, v němž byly testovány, kdy děti vyrůstaly v nevhodných podmínkách a byly vystaveny značnému riziku.

Rizikové faktory

- Rodina – špatná péče a disciplína v rodině, rodinný konflikt, rodinná minulost problémového chování, souhlasný postoj rodičů k problémovému chování, nízký příjem a špatné bydlení.
- Škola – špatný prospěch od nástupu do školy, agresivní chování včetně šikany, nízká odpovědnost, záškoláctví, narušování chodu školy.
- Společenství – narušování a přehlížení společenství přátel, přítomnost drog, znepřátelené sousedské vztahy, vysoká nestálost a nedostatek sousedského porozumění.

9 Matoušek, O., Kroftová, A., Mládež a delikvence, Praha: Portál, 2003

10 Kyriacou, Chris, Řešení výchovných problémů ve škole, Portál, Praha 2005

- Jednotlivci, přátelé a vrstevníci – odcizenost a nedostatek společenské odpovědnosti, omluvný postoj k problémovému chování raný nástup problémového chování, zatažení přátel do problémového chování.

Ochranné faktory

- silné vazby s rodinou, přáteli a učiteli,
- zdravé standardy nastavené rodiči, učiteli i vedoucími zájmových kroužků,
- příležitost zapojit se do rodinného života, školních a zájmových aktivit,
- společenské a studijní dovednosti umožňující zapojení do těchto aktivit,
- schvalování a prosazování pozitivního chování.¹¹

Trestní řízení ve věcech mladistvých

V novém trestním zákoníku č. 40/2009Sb., účinném od 1. 1. 2010 byla hranice trestní odpovědnosti snížena z 15 let na 14 let. Než tento zákon nabyl účinnosti, byla tato hranice vrácena zpět na patnáct let.

Trestné činy mladistvých se nazývají provinění. Aby se jednalo o provinění, musí takové jednání vykazovat míru závažnosti vyšší než malou. Mladistvý musí mít vždy obhájce. Do vazby jej lze vzít jen ve výjimečných případech.

V trestním řízení ve věcech mladistvých musejí všechny zúčastněné osoby dodržovat pravidla ochrany osobních údajů. Mohou být zveřejňovány jen takové informace, které nemohou vést k odhalení jeho totožnosti. Všechny zúčastněné orgány, tj. policejní orgány, státní zástupce, soudci, úředníci probační a mediační služby či sociální pracovníci musejí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Podle zákona projednávají trestní věci mladistvých soudy pro mládež. V praxi to neznamena,

¹¹ Kyriacou, Chris, Řešení výchovných problémů ve škole, Portál, Praha 2005

že by byly vytvořeny nějaké nové soudní orgány, ale trestní kauzy mladistvých řeší specializovaní soudci obecných soudů.

Je-li mladistvý soudem shledán vinným, neukládá se mu trest, ale tzv. opatření. Zákon zná tři druhy opatření: výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření. Soud rovněž může od uložení opatření zcela nebo podmíněně upustit.

Trestní řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

Zákon číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, dále jen zákon o OM uvádí, že dítě mladší patnáct let není trestně odpovědné.

Takové dítě, které se dopustilo činu jinak trestného lze opatření uložit na návrh státního zastupitelství. Státní zastupitelství je povinno návrh podat bezodkladně poté, jakmile se dozví, že trestní stíhání je nepřípustné, protože jde o osobu, která není pro nedostatek věku trestně odpovědná. Soud pro mládež může zahájit řízení o uložení opatření i bez návrhu státního zastupitelství.

Účastníky řízení jsou nezletilé dítě, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, zákonní zástupci dětí, osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče, ale i osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno.

V řízení nemusí být dítě vyslechnuto, bylo-li jeho jednání spolehlivě prokázáno jiným způsobem. Jeho názor však musí být vždy zjištěn.

Výsledek řízení o uložení opatření dítěti může být uveřejněn ve sdělovacích prostředcích jen po právní moci rozhodnutí. Podmínkou je neuvádění jména a příjmení dítěte a i dalších účastníků řízení jako jsou opatrovníci nebo jiní zástupci.¹²

¹² Zákon číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

1.1 Opatření ukládaná mladistvým

V zákoně o OM, jsou v § 10 vyjmenovaná opatření, která je možné uložit za trestné činy mladistvých.

Dle zákona OM rozlišujeme tři druhy opatření.

Prvním z nich jsou výchovná opatření – dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou.

Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu.¹³

- Dohled probačního úředníka – sledování a kontrola chování, odborné vedení a pomoc k budoucímu řádnému životu a ochranně společnosti.
- Probační program – sociální výcvik, psychologické poradenství, terapeutický program s prospěšnou činností, vzdělávací, rekvalifikační a jiný vhodný, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování v rozporu se zákonem.
- Výchovné povinnosti – vykonat bezplatně společensky prospěšnou činnost, vyrovnání s poškozeným nebo podrobení se léčení závislosti.
- Výchovná omezení – neúčastnit se určité akce, nestýkat se s určitými lidmi nebo nezdržovat se na určitém místě.
- Napomenutí s výstrahou – vytknutí protiprávnosti činu a upozornění na konkrétní důsledky v páchání další činnosti v přítomnosti zákonného zástupce.

¹³ Zákon číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

Druhým z nich jsou ochranná opatření – ochranná výchova, ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

- Ochranná výchova – není-li o mladistvého náležitě postaráno ve vlastní rodině, nebo tato výchova byla zanedbána, či prostředí neposkytuje záruku náležité výchovy.
- Ochranné léčení – léčení prováděné v běžných zdravotních zařízeních, lze jej vykonávat ambulantně nebo ústavně, nejčastěji v psychiatrické léčebně.
- Zabezpečovací detence – v podstatě jde o ochrannou léčbu, která je vykonávána ve střeženém zařízení vězeňské služby, lze ji uložit za spáchání úmyslného trestného činu spáchaného ve stavu vyvolaném duševní poruchou.

Třetím z nich jsou trestní opatření – za spáchané provinění může soud uložit mladistvému pouze trestní opatření vyjmenovaná v § 24 zákona o OM

- Obecně prospěšné práce.
- Peněžité opatření.
- Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu.
- Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.
- Zákaz činnosti.
- Vyhoštění.
- Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení).
- Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem.
- Odnětí svobody nepodmíněně.

1.2 Opatření ukládaná nezletilým

Dopustí-li se dítě mladší patnáct let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato opatření

- Dohled probačního úředníka.
- Zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče.
- Ochranou výchovu.

Ochranou výchovu soud pro mládež uloží dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu jinak trestného dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší než patnáct let.¹⁴

Trestní sazby trestu odnětí svobody se u mladistvých pachatelů snižují na polovinu. Horní hranice trestní sazby však nesmí převyšovat 5 let a dolní hranice 1 rok. Soud však může uložit trest odnětí svobody na 5 až 10 let, a to v případě, že mladistvý spáchal trestný čin, za který zákon umožňuje výjimečný trest.

¹⁴ Zákon číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

2. Šikana u mládeže

Téma šikana, jak ji poznat a jak se proti ní bránit. Šikana totiž není trestným činem. Trestní zákoník pojem šikana nezná, proto proti ní jako takové nemůže zakročit. Pod tímto obecným pojmem však lze spatřit několik trestných činů, proti kterým již Policie ČR zakročit může. Mezi takové činy patří – ublížení na zdraví, vydírání, rvačka, pomluva, omezování osobní svobody, týrání nebo i trestné činy s rasovým podtextem.

Mnohé děti ale i dospělí si pod pojmem šikana většinou představují fyzické násilí. I to je mnohdy důvod k přehlížení prvotních projevů psychického násilí (pomluvy, intriky, nadávky, štitění atd.). Je zapotřebí si však uvědomit, že takové počáteční projevy se nesmí přehlížet. Mohla by se její intenzita postupně zvyšovat.

Šikana na základních školách bývá většinou skrytá a dlouhodobá. Než se takové chování vůbec odhalí, oběť se snaží nejprve vinu hledat sama u sebe. Škola si šikanu většinou řeší sama. Policii přizve až k případům se závažnějším charakterem, což bývá jen v ojedinělých případech. Má také možnost nahlásit šikanu orgánu sociálněprávní ochrany dětí či jiný orgán, který se touto problematikou zabývá.

Nejnovější pojetí a přístup k šikaně, ale také kyberšikaně v České republice vymezuje Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení z roku 2008, ve kterém je šikana popisována na straně první, slovy:

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáku. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických či psychických útocích jedincem nebo skupinovou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až

zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.“

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuky. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu

Neexistuje přesná a jednoznačná hranice mezi tím, jaké chování se za šikanu považuje a jaké ještě ne. Šikana je vlastně obtěžování jiného člověka. Jenže zde nastává další problém. Co se vlastně za obtěžování považuje. Je mnoho způsobů, jak může někdo někoho obtěžovat. Pokud se obtěžování opakuje, je možné ho za šikanu považovat. Ale tady je otázkou, jestli se tedy má za šikanu považovat i to, že se někdo někomu opakovaně posmívá. Pokud by tomu tak bylo, tak by byl šikanovaný skoro každý z nás.¹⁵

Šikanu lze zařadit mezi patologické formy mezilidského soužití. Je jednou z forem syndromu CAN (z anglického slova Child Abuse and Neglect). Jedná se o agresivní chování, pomocí kterého si šikanující udržuje převahu nad svou obětí.¹⁶

¹⁵ Bendl, Stanislav, *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV. 2003.

¹⁶ Bendl, Stanislav, *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV. 2003.

2.1 Definice šikany

Šikaně se věnuje celá řada autorů a také existuje spousta definic šikany. „*Slovo šikana pochází z francouzského slova **chicane**, což znamená zlomyslné obětování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů.*“¹⁷

Jiná definice zní: „*Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužačku a používá k tomu agresi a manipulaci.*“¹⁸ Dále chápe šikanování jako těžkou psychickou deprivaci, která pozvolna narušuje osobnostní vývoj oběti.

K dalším autorům, definující šikanu, patří M. Elliotová. Ta říká: „*Šikanování je vlastně zneužívání síly nebo pravomoci, se kterým se stále znovu a znovu setkáváme i v podnikatelské vrstvě, ve vládách, nejrůznějších institucích a konec konců i ve válkách. Z malých rošťáků se pak stávají velcí tyraní a působí pak nevyslovitelné strádání ostatním.*“¹⁹

Šikana je definována také jako trvalé agresivní jednání jednoho žáka vůči druhému s cílem způsobit oběti utrpení.²⁰

Rozdíl mezi šikanou a škádlením bývá v cíleném cíli, který se opakuje. Ale opakování nemusí být vždy podmínkou. Jsou případy, kdy oběť spáchá sebevraždu. Vyskočí z okna, oběsí se nebo si jinak smrtelně ublíží. Zde se šikana neopakuje a nenastane tak jev, který jindy tak zcela závisí na určení, zda se jedná o šikanu. Agresor si však najde jinou oběť, které bude ubližovat a ztrpčovat život.

17 Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál.(1995), str. 25.

18 Kolář, M. Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách. Praha: Portál. (2001)., str. 27

19 Elliotová, M. Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 1995, 2000, str. 27

20 Kyriacou, Ch. Řešení výchovných problémů ve škole ,z originálu přeložila Dagmar Tomková. Praha : Portál (2005)

Šikana je mezi dětmi a studenty odjakživa. Ve srovnání s minulostí je šikana v dnešní době víc rozsáhlá a viditelná. Šikana tu byla, je a bude. Taky se začíná konečně řešit a nepřehlíží se. Agresivita mládeže ale i dětí pořád stoupá. Je důležité pro to něco dělat, řešit ji a bojovat.

U dívek je výskyt šikanování mnohem menší než u chlapců. Dívky šikanují především psychicky, jako jsou pomluvy a nadávky. Oproti nim chlapci užívají častěji fyzickou sílu k šikanování. Ale i mladá dívka dokáže šikanovat fyzicky, dokonce i brutálně a oběť kolikrát zničit.

Snižuje se také věková hranice, kdy k šikaně dochází. Nejsou výjimky šikany již v mateřské škole. Jsou to ojedinělé případy, ale oběti a útočníci se nacházejí již na prvním stupni základní školy. K výjimkám nepatří ani šikana v sekundárním vzdělávání. Mohou zde patřit i různé zájmové kroužky nebo třeba skautské oddíly. Šikana na vyšších odborných školách a vysokých školách se spíše nevyskytuje. Je zde jiné klima a studenti se tolik nesetkávají. Nemají svou kmenovou třídu, kde by šikana probíhala.

2.2 Oběti a agresori šikany

Oběti:

- Kdokoliv.
- Často děti.

Terčem agresorů se často stávají děti, které se od většiny třídního kolektivu něčím odlišují (vzhledem, chováním, rodinným zázemím, nadáním či handicapem). Mnohdy je i sama oběť přesvědčena, že si za ubližování může sama. Je však třeba mít na mysli, že žádná odlišnost není důvodem, aby mi druzí ubližovali.²¹

²¹ Vágnerová K. a kol., Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009

Agresori:

- Obvyčejně fyzicky zdatný a silný, který se potřebuje předvádět a dokazovat převahu nad ostatními. Necitlivý a bezohledný s nedostatečně vyvinutým svědomím a necítí vinu za své činy. Oběť považuje za méněcennou bytost a zodpovědnost za šikanu přesouvá na její bedra.

Typy agresorů

- **Hrubián** – primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy a narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů často páchající trestnou činností.
- **Slušňák** – kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, zdánlivě slušný, sociálně zdatný žák, který je mnohdy „prodlouženou rukou“ učitele. Někdy se u něj mohou projevat i sadistické tendence v sexuálním smyslu – uchyluje se k tzv. mafiánským metodám, kdy je mozkiem ubližování, jedná s chladnokrevnou krutostí, k útokům používá tzv. nohsledy či přísluhovače, méně sociálně atraktivní či vlivné jedince s potřebou participace na vlivu a moci „bosse“.
- **Srandista** – optimistický, dobrodružný, zábavný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, oblíbený a vlivný, většinou žák se zvýšenou potřenou pozorností, kterou si zajišťuje vymyšlením a uskutečňováním zlomyslností a škodolibostí vůči obětem. Poskytuje krutou zábavu a divadlo jenom proto, že má zajištěnu „diváckou oběť“, a tím naplňuje vlastní potřebu pozornosti a přijetí.²²

²² Vágnerová K. a kol., Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009

2.3 Stádia a příčiny šikany

Dle Koláře je pět těchto stádií:

- Zrod ostrakismu – počáteční etapa kdy šikana vzniká.
- Fyzická agrese, přitvrzování, manipulace – druhé stádium fyzické agrese je určující přechod od psychického tlaku k počátkům fyzických výpadů. Pro agresora nastává doba prvních vítězství nad obětí.
- Vytvoření jádra – pro vznik šikany je to určující stádium, dá se zde šikaně ještě zabránit.
- Většina přijímá normy agresorů – šikana se rozjíždí v plném rozsahu. Normy agresorů jsou už tak silné, že je přejímá celá skupina. I dosud umírnění a pozitivní jedinci už nedokážou odolávat tlaku násilí.
- Totalita – dokonalá šikana – skupina už šikanuje a je definitivně rozdělena. Agresoři mají všechna práva a ostatní žádná.²³

Příčiny:

Příčinou může být touha po moci nebo přání ovládat druhé lidi. Nezřídka šikanu vyvolá krutost agresorů a jejich potěšení, když vidí druhé trpět. V určitých případech jde jen o zvědavost a experiment, jak se zachová ten druhý při strachu, bolesti a ponížení. V šikanování se projevují ty nejtemnější stránky lidské duše, sklony k agresivitě, sadismu a mnohdy i se sexuálním podtextem.

Jednou z příčin mohou být také patologické hodnoty agresorů, kteří díky svému postavení ve skupině, postupně vyvolají konformní chování u dalších, obvykle slabších jedinců.²⁴

Příkladem patologického systému hodnot by mohlo být následné lpění skupiny na fyzické atraktivitě, preferovaném vzhledu nebo socioekonomickém statusu členů

²³ Kolář, M. Bolest šikanování. 1.vyd. Praha: Portál, 2001

²⁴ Aronson, E., Wilson, T.D. & Akert, R.M. (2005). Social Psychology. New Jersey, Prentice Hall

skupiny. Odchylky od skupinově vytvořené normy a to směrem k oběma extrémům, potom vyvolávají odpor a netoleranci k lidem, kteří těmto kritériím neodpovídají, jakkoli vybočují. Prostřednictvím šikany si mohou agresori s oběťmi vyřizovat také své osobní spory, které vyvolaly jiné negativní lidské vlastnosti jako je závist nebo žárlivost.²⁵

2.4 Šikana a škola

Za šikanu ve školním prostředí odpovídá škola. Řídí se závaznými dokumenty – zákony, vyhláškami, metodickými pokyny. Doporučení jsou obsažena v Metodickém pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 24246/2008-6, který vešel v platnost v lednu 2009.

V počátečních stádiích šikanování metodický pokyn doporučuje:

- rozhovor s těmi, kteří na šikanu upozornili a s oběťmi,
- hledání svědků,
- konfrontace a rozhovor se svědky, nikoli oběti s agresorem,
- ochrana oběti,
- rozhovor s agresory.

Když je vyšetřování ukončeno a agresori jsou usvědčeni, může nastat poslední fáze. Nápravná fáze, kde lze navrhnout účinné kroky pro všechny, jež se šikana nějakým způsobem dotkla.

Škola má různá opatření, která může použít. Je pouze na odpovědnosti ředitele zařízení, jaké kroky zvolí pro daný případ. Který je zrovna ten nejvhodnější.

V počátečních fázích postačí individuální hovory s rodiči agresorů a s nimi

25 Vágnerová, M., Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004

samotnými. Později je dobré uplatnit nátlak prostřednictvím tzv. výchovné komise.

V komisi většinou zasedají třídní učitelé, ředitelé a výchovní poradci spolu s metodikou prevence. Slouží jako vnitřní nástroj k řešení potíží s agresory a jejich rodiči. V závažnějších případech může být k řešení problémů přizván i další orgán. Například sociální pracovníci.

Po závěrech komise pak může být agresorovi navržena tato výchovná opatření:

- napomenutí, důtka třídního učitele, ředitelská důtka,
- snížená známka z chování,
- převedení agresora do jiné třídy,
- podmíněčné vyloučení, vyloučení ze studia – toto se netýká základních škol.

V případě, že vedení školy opakovaně odmítá přijmout zodpovědnost za řešení šikany, existuje možnost, kdy se rodiče či zákonný zástupce dítěte může obrátit na jiné orgány. Mají možnost podat stížnost na postup školy České školní inspekci, zřizovateli školy nebo Policii ČR.

Česká školní inspekce prošetřuje stížnosti v rámci své působnosti. Stížnost přijímá písemně, ústně či e-mailem. Výsledky šetření předává k dalšímu opatření zřizovateli školy.

Zřizovatel školy je převážně obec či kraj, ale také registrovaná církev či náboženská společnost.

Při podezření ze spáchání trestného činu je nejlepší se přímo obrátit na Policii České republiky.

2.5 Prevence šikany v rodině

Následky šikany

Šikanování má bezesporu jedny z nejhorších následků na oběti.

„Závažnost poškození závisí na tom, jaké míry destruktivní síly šikanování dosáhlo a zda bylo krátkodobé nebo dlouhodobé. Důležitá je i míra obranyschopnosti obětí. Tragické je, když dojde ke zlomení oběti, rozbití její identity a nastolení trvalého pocitu bezmoci, závislé otrocké poddajnosti a věrnosti agresorovi (pramenící ze strachu před ještě větším utrpením, které by mohlo následovat, kdyby se snad oběť nesnažila agresorovi všemi způsoby zalíbit).“²⁶

Hlavní destruktivní účinky jsou:

1. Poškození fyzického a psychického zdraví oběti.
2. Fixování antisociálních postojů a agresorů.
3. Ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny.
4. Snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku.

Dítě, které je systematicky ponižováno, uráženo, zesměšňováno, s kterým se jeho vrstevníci odmítají bavit, kterému je fyzicky a psychicky ubližováno, žije neustále v podvědomí strachu z ohrožení a dalšího ubližování. Z počátku bývají pocity strachu vázány na události šikanování, postupně předcházejí do trvalé úzkosti a deprese. Projevuje se mnoha způsoby – poruchami usínání, nočními můrami, nočním probouzením, bolestmi hlavy. Před odchodem do školy se často objevují bolesti břicha nebo zvracení.²⁷

Dlouhodobě šikanované dítě má nízké sebevědomí a pochybnosti o vlastních hodnotách. Deprese a pocity opuštěnosti se prohlubují i tím, že se dítě se šikanou málokdy někomu svěří. Důvodem je strach z pomsty násilníka nebo zkušenost z minulosti, kdy se dítě někomu svěřilo a bylo vystaveno ještě většímu utrpení a násilí.²⁸

²⁶ Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál, 1997, str. 68

²⁷ Kolář, M. Bolest šikanování. Cesta k zastavení epidemie šikanování na školách. Praha: Portál, 2001

²⁸ Kolář, M. Bolest šikanování. Cesta k zastavení epidemie šikanování na školách. Praha: Portál, 2001

Schéma první pomoci u počátečních stádií šikany:²⁹

1. Odhad závažnosti - stádia onemocnění skupiny a rozpoznání, zda nejde o neobvyklou formu šikanování.
2. Rozhovor s informátory a oběťmi.
3. Nalezení vhodných svědků.
4. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.
5. Ochrana oběti.
6. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.
7. Výchovná komise.
8. Rozhovor s rodiči oběti.
9. Práce s celou třídou

Rodina jako místo prevence šikanování

Rodina je místo, kde se učíme být lidmi. Učíme se životním rolím a prožíváme modelové situace, které se mohou v různých variantách objevit později v našem samostatném životě. S rodinou získáme jistotu a učíme se zvládat zátěž a překonávat krize. Rodina je ta, která nás miluje a dodává nám jistotu i navzdory naším chybám.

Mít domov znamená být součástí vztahového systému, ve kterém zažíváme bezpodmínečné přijetí, kde jsme přijímáni a milováni a kde sami můžeme milovat.

29 Kolář, M. Bolest šikanování.. Praha: Portál, 2005

Každý člověk pro svůj zdravý rozvoj potřebuje naplňovat své základní potřeby

- místa (kde jsme doma),
- podnětů, péče a výživy,
- ochrany,
- podpory
- hranic (limitů).³⁰

Každá z výše uvedených potřeb je důležitá, aby dítě mohlo na šikanu přiměřeně reagovat. Také by se mělo bránit nebo se svěřit s případným trápením doma rodičům. Takové dítě musí tedy zažívat pocity, že je doma milováno, podporováno a přijato i se svými chybami.

Jak poskytnout dětem bezpečí?

- Mluvte s dětmi o tom, co je může ohrožovat, a z čeho by naopak strach mít neměly.
- Pomáhejte jim zlepšovat odhad, co je pro ně bezpečné a co naopak ohrožující.
- Dovolte jim být „dětmi“, tzn. Řešit pouze to, co k jejich věku a roli dítěte náleží (nepřetěžujte je záležitostmi dospělých- partnerské konflikty rodičů, existenční záležitosti...).³¹

³⁰ Vágnerová K. a kol., Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009

³¹ Vágnerová K. a kol., Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009

3. Kyberšikana

Moderní technologie jsou stále v pochodu směrem vpřed. Je dokonalejší a skýtá neuvěřitelné množství nových možností. Pomáhá nám si rozšířit své znalosti a zdokonalit se vyhledáním informací. Nejvíce interesuje mladou generaci, která plně využívá jeho možností. Proč tomu tak je? Je známo, že děti si rády hrají a k tomu jim internet poskytuje volné pole působnosti s velkým potenciálem. Dospívající a mládež využívají internet především ke komunikaci a k rychlému hledání potřebných informací.

Mládež a dospívající ovládají moderní technologie lépe než rodiče nebo učitelé. Umí je efektivněji využít, ale chybí jim zkušenosti. Takové zkušenosti, které by je chránili před riziky a bezpečné používání této technologie. Lze je srovnat třeba s ohněm, je dobrý sluha, ale špatný pán. Ne jinak je tomu i u internetu. A člověk s ním musí umět hospodařit, protože má své přednosti i nedostatky, kterého lidé využívají a zneužívají. Zneužití moderní technologie je kyberšikana

Za základní problém lze považovat fakt, že se odehrává ve virtuálním prostoru. Dospělí mu mnohdy dostatečně nerozumí a neumí si ani představit všechny možnosti pohybu v něm. Proto se dítě může ocitnout mimo naši kontrolu.³²

³² Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009

3.1 Definice kyberšikany

Kyberšikana (též kybernetická šikana, počítačová šikana či cyberbullying) je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy, různé sociální sítě a podobně. Řada jejich projevů může spadat do oblasti kriminálních činů.³³

Vychází z klasické šikany. Je to poměrně nový fenomén, který bude postupem času prohlubován a měla by se mu do budoucna věnovat velká pozornost.

Kyberšikana je v podstatě úmyslné, nepřátelské chování, které se obvykle opakuje. Jednotlivec nebo skupina útočníků, ubližuje takovým způsobem, že se oběť nemůže účinně bránit.

Nejčastějšími formami jsou:

- nepřijemné zasílání obtěžujících, urážejících či vydíravých mailů a SMS zpráv,
- vytváření stránek a blogů dehonestujících všechny ostatní,
- zesměšňování prostřednictvím komunitních sítí,
- zneužití identity oběti k rozesílání nevhodných zpráv pod jejím jménem,
- obtěžování opakovaným prozváněním, voláním nebo psaním zpráv,
- vyloučení z virtuální komunity (ze skupiny přátel v rámci sociální sítě).

Kyberšikana může sloužit i k posilování klasických forem šikany. Zejména varianta šikany zveřejněná na internetu, může být extrémně nebezpečná. Pokud se spojí s nějakou velmi ponižující situací a vystaví pro obrovské množství lidí (které nejde vzít zpět) mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což může mít na šikanovanou osobu extrémně neblahý dopad.³⁴

³³ Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009.

³⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>

Kyberšikana bývá často chápána jako tradiční šikana, proto v následující tabulce uvádím rozdíly od standardní šikany.³⁵

Tabulka č. 1 Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

<u>KYBERŠIKANA</u>
setkat se s ní můžeme kdykoliv a kdekoliv
pachatel je ve většině případů anonymní
množství diváků může být nepoměrně větší než počet přihlížejících u klasické šikany (např. posílají dalším lidem odkaz na stránky, kde se kyberšikana objevila)
u původce ani u jejich oběti nezáleží na věku, pohlaví, fyzické síle, postavení v sociální skupině či úspěšnosti ve společnosti
během kyberútoků nedochází k osobnímu kontaktu útočníka s obětí
trvá mnohem déle
ponižující informace jsou dostupné komukoliv
vyhledávání obětí je stejně složité jako určování oběti jakékoliv jiné psychické šikany

³⁵ Kopecký, K., Krejčí, V. Rizika virtuální komunikace, Olomouc : Net University, 2010

3.2 Oběti a agresori kyberšikany

V následujících podkapitolách se snažím objasnit role oběti a pachatele kyberšikany.

Oběti kyberšikany

Kdokoliv se může stát obětí ať už kyberšikany nebo počítačové kriminality. Útoky jsou mířeny jak na osoby, formy tak i na stát. Oběť může být vzdálená jen pár metrů, nebo naopak až několik tisíc kilometrů. Vzdálenost tedy nehraje žádnou podstatnou roli. Případný zásah agresora do práv obětí přesahuje mnohdy i hranice státu a z toho důvodu je na místě a potřebná mezinárodní spolupráce při potírání těchto zločinů.

Při oblíbené a masově využívané síti Internetu v domácnostech se hlavně útoky podnikají na špatně zabezpečené osobní počítače k síti připojené. Útočník se dostane snáze k údajům uložených na pevném disku.

Pachatelé kyberšikany

Popsat osobu pachatele nebude jednoduché. Agresorem nebo strůjcem kyberšikany může být kdokoliv, také vůbec nemusí vědět, že páchá činy a dělá věci, které se dají za kyberšikanu považovat.

Nejlépe, dle mého názoru, popsal tuto roli Doc. Ing. Ivo Látal, CSc. v časopise POLICISTA č. 3 z roku 1998. Velice přehledně rozepsal typy pachatelů počítačové kriminality, mezi kterou se kyberšikana řadí.

Klasifikace pachatelů počítačové (informační) kriminality může vycházet jednak z psychologických hledisek, jednak z hledisek kriminologických. Z toho pak rozlišujeme

- cílevědomé kriminogenní osobnosti,
- příležitostné typy.

Z rozboru vybraných trestných činů počítačové kriminality vyplývá zatím, že se převážně jedná o typy příležitostné, využívající dané situace nebo dosavadní vlastní sociální zkušenosti. Ty pak můžeme podrobněji ještě rozdělit na typy:

- Kořistnický zaměřené (charakterizujeme je jako nenasyty, hamouny, podvodníky).
- Plánovité (zaměřené převážně na překonání překážek ochrany systémů nebo na vlastní uspokojení z utajování vlastní činnosti).
- Situační (vyžívající příhodných podmínek k uskutečnění jakékoliv motivace).

Z hlediska druhu pachatelů má počítačová kriminalita určitá specifika.

Pachatelé trestných činů bývají obvykle osoby:

- se středoškolským, jiným vyšším nebo vysokoškolským vzděláním, zejména v technických oborech, speciálně v oboru informačních technologií,
- často nadprůměrně inteligentní, vynalézavé, zejména ve specifické programátorské oblasti,
- zneužívající svého vyššího výsadního postavení v zaměstnání s tomu odpovídající pravomocí,
- ve svém pracovním zařazení nebo ohodnocení neuspokojení,
- jejich protiprávní jednání je vzdáleno tradičním hrubým formám delikvence, neobsahuje prvky násilí,
- jednají v podstatě nebo zásadně individuálně.

Pro úplnost lze ještě dodat rozčlenění pachatelů podle Doc. Ing. Iva Látala, CSc.,

do kategorizace pachatelů kriminality z hlediska vztahu těchto osob k informacím a následně jsou děleni:

- amatéry, kam bychom zařadili hackery, crackery, eventuálně jiné typy zatím nepojmenované (ostatní) a,
- profesionály, kam by patřili pracovníci speciálních tajných služeb, detektivové, žurnalisté, podnikatelé všeho druhu (k nim se řadí specialisté-manažeři), specialisté informatici, teroristé.

Je velmi pravděpodobné, že bychom mohli do obou skupin zařadit ještě další sociální skupiny, ale tyto jsou asi nejrozšířenější. Pro policejní praxi je lze dále klasifikovat a charakterizovat následovně.

- a) Amatéři, kterými jsou osoby pronikající náhodně nebo cíleně do informačních systémů tak, že vyhledávají zranitelná místa. Jejich cíle nebo motivace jsou různé.
- **Hackeri (průnikáři)** – osoby, které pronikají do ochraňovaných systémů, přičemž jejich cílem je prokázat své vlastní schopnosti, kvality, aniž by měly zájem získat informace nebo systém narušit. Hlavní je překonávat ochranné bariéry, což považují za zábavu, dobrodružství, provázené „sportovním nadšením“, aniž by očekávaly osobní veřejné uznání. Stačí jim, jestliže se o jejich činu hovoří. Snad by vyhovovalo srovnání se žháři, kteří mají požitek z pozorování ohně, nebo se dokonce podílejí na jejich likvidaci. Hackerství je jejich koníčkem, u počítačů vysedávají po dlouhý čas a získaná data nebo programy využívají spíše pro svoji potřebu nebo pro přátele.
 - **Neúspěšní kritikové**, jejichž motivace je ovlivněna neúspěšným poukazováním na závady a nedostatky v informačních systémech, zejména v jejich ochraně. Průnikem chtějí upozornit na naléhavou situaci a nutnost jejího řešení. Nesledují zjištění cíl, chtějí pouze vyburcovat odpovědné činitele k zásahu. Vlastní průnikářskou činnost považují za krajní prostředek řešení.
 - **Mstitelé**, jejichž motivace vyplývá ze msty vůči zaměstnavateli, který je z různých, pro ně ovšem nespravedlivých, důvodů propustil ze zaměstnání nebo jinak poškodil.

- ***Crackeři**, což jsou spíš patogenní osobnosti, jimž se nejedná jen o překonání ochranných překážek, ale po průniku různým způsobem nabourávají informační systémy, získávají data, aniž by snad měli zájem je využít pro svůj prospěch. Potěšení mají spíše z destrukce systému. Osobnostně jsou tito amatéři zpravidla lidé s vyšší inteligencí, jednostranně rozvinutou, ovšem plně si uvědomující své počínání. Velmi snadno a rychle se naučí pracovat s počítači, většinu úkonů provádějí automaticky, jsou schopni neustále vstřebávat nejnovější informace, analyzovat a pružně reagovat na změněné situace. Jsou tedy pružní, flexibilní, vytrvalí, velmi často vynalézaví, uspokojování procesem řešení složitých problémů.*

- b) Profesionálové – informační proces, tj. získávání, shromažďování, analyzování (třídění a vyhodnocování) a využívání informací je jejich zaměstnání, takže mají v podstatě neomezené prostředky. Tuto činnost nevykonávají většinou pro sebe, ale pro zaměstnavatele (špionáž, boj s konkurencí apod.), i když může být tato činnost jejich „koníčkem“, i třeba později využitelným komerčně. Z hlediska počítačové nebo informační kriminality není tato kategorie příliš zajímavá, pokud se tyto osoby nedopustí protiprávního činu. Ta nakonec přichází v úvahu pouze u manažerů z různých institucí, nikoli u profesionálů ve státních nebo bezpečnostních službách. Do této kategorie však patří softwaroví piráti, jejichž cílem je neoprávněný zisk z prodeje nelegálně získaného softwaru.
- c) Teroristé – je zvláštní skupinou organizovaného zločinu, mající většinou vlastní zpravodajské sítě jak pro získávání potřebných informací, tak i pro vlastní ochranu gangů. Mohou být velmi vysoce kvalifikovaní, obdobně jako pracovníci oficiálních zpravodajských služeb, jen jejich zaměření, cíle a pochopitelně způsoby a prostředky dosažení těchto cílů jsou naprosto jiné.³⁶

Jak je možno vyčíst i z uváděné citace, pachatelé kyberkriminality se často stávají z osob, které nebyly mnohdy doposud trestně stíhané a navíc nadprůměrně inteligentních, v mnoha případech působících v oboru informačních technologií a požívajících nemalé důvěry svého dosavadního zaměstnavatele. Bývají často a nezřídka

36 Látal, I., Počítačová (informační) kriminalita a úloha policisty při jejím řešení - materiál z přílohy časopisu POLICISTA č. 3/1998

zaměstnání v podniku, či instituci na vedoucích postech a také disponují díky tomuto odpovídajícímu místu určitými pravomocemi. V tomto případě mají potencionální pachatelé mnohdy přístup například k nejnovějším prostředkům, kódům, ale také k přístupovým heslům, které mohou následně využít ke své protiprávní činnosti. Podle existujících kriminologických klasifikací můžeme počítačové zločiny klasifikovat jako trestné činy bílých límečků. Totiž ke spáchání takových trestných činů je zapotřebí značné technické znalosti.³⁷

3.3 Typy kyberagresorů

Pro jednotlivé typy kyberagresorů jsou typické různé styly kyberšikanování. Liší se i tím, jak šíří svou činnost nebo se skrývají. Někteří z nich vyžadují publikum, jiní jsou tajnůstkáři a jiní jednají zcela neúmyslně. Vzhledem k tomu, že i motivy agresorů jsou odlišné, neexistuje žádné řešení, které je vhodné pro všechny případy. Musíme nejdříve znát motiv, poté můžeme řešit problém.³⁸

- Pomstychtivý andílek – pro tento typ je příznačné, že se jako agresor vůbec nevnímá. Vidí se jako „zlonapravující“, představuje si, že chrání sebe či ostatní před „zloduchem“, který díky jeho intervenci teď po právu trpí. Často sám kyberšikanu zažil a nyní oplácí stejnou mincí. Může být naštvaný kvůli něčemu, co jeho oběť udělala, a myslí si, že kyberšikanou se zaručeně pomstí nebo dá oběti lekci. Kyberagresor v hávu pomstychtivého andílka se často zaplétá do hry, ve které se snaží ochránit svého šikanovaného kamaráda. Tito pomstychtivci pracují ve většině případů sami, ale mohou své aktivity a motivy sdílet se svými nejbližšími přáteli a těmi, které vnímají jako oběti nyní kyberšikanovaného agresora. Jak pracovat s tímto kyberagresorem: Pomstychtiví andílci potřebují vědět, že nikdo by neměl zkoušet brát právo do svých rukou. Potřebují si uvědomit, že bojovat se šikanou ještě větší šikanou věci pouze zhoršuje. Cílem je, aby se začali vidět jako agresoři, nikoli jako pachatelé dobra, za které se považují.

37 Gřivna, T., Polčák, R.,(eds.) *Kyberkriminalita a právo*, první vydání, nakladatelství Auditorium, Praha 2008

38 <http://www.stopcyberbullying.org/parents/howdoyouhandleacyberbully.html>

- Bažící po moci – někteří kyberagresori chtějí dávat najevo svoji autoritu, ukazovat, že jsou dostatečně silni na to, aby ostatní dělali, co po nich chtějí. Snaží se ovládat druhé prostřednictvím strachu. Tito po moci bažící agresori obvykle potřebují pro svou činnost publikum. Stačí malé, složené z jejich přátel nebo spolužáků. Kyberšikana, o které by nikdo nevěděl, by jim k pocitu moci nestačila. Svými činy se často chlubí a chtějí vyvolat reakci. Pokud se jim reakce nedostává, stupňují útoky tak dlouho, dokud nějakou nedostanou. Zajímavé je, že tento typ pachatele je často obětí klasické online šikany. V kyberprostoru jsou posilováni anonymitou a tím, že svoji oběť nikdy nepotkají tváří v tvář. Na internetu se mohou, na rozdíl od reálného světa, chovat jako chuligáni. Další znaky kyberagresora bažícího po moci: zřídka si uvědomuje závažnost svých činů, často využívá kyberšikany v zastoupení, oplývá technickými dovednostmi. Vzhledem k výše popsaným znakům může být tento typ nejnebezpečnější ze všech.
- Sprostý holky – tento typ je znuděný nebo hledá zábavu. Typickými agresory jsou v tomto případě děvčata. Nejčastěji šikanují jiná děvčata, ale neuniknou jim ani chlapci. Kyberšikana sprostých holek je obvykle páchána ve skupině, nebo je v této skupině alespoň plánována. Může se dít ze školní knihovny, na holčičích párty, nebo v některém z obývacích pokojů po skončení vyučování. I ony vyžadují publikum. Chtějí, aby ostatní věděli, kdo jsou zač a že právě ony oplývají silou šikanovat ostatní. Živnou půdou pro tuto kyberšikany je touha po obdivu ve skupině nebo partě a samozřejmě také „ticho“ ostatních, kteří tomu přihlížejí a jechají to být. Rychlý konec nastane v případě, že sprostý holky ve své činnosti nenajdou takovou zábavu, kterou hledaly.
- Neúmyslný kyberagresor – tyto agresory vůbec nenapadne, že by agresory mohli být. Hrají na ostatní online uživatele, že jsou „tvrděáci“, mohou se vydávat za někoho jiného, nebo peprně odpovídat na nenávistné či provokativní zprávy, které obdrží například v chatovací místnosti. Nemlátí kolem sebe záměrně. Pouze odpovídají ostatním bez přemýšlení o následcích svého jednání. Mohou se cítit zranění nebo naštvání, buď kvůli zprávám, které jsou jim zasílány ostatními, nebo třeba kvůli tomu, co viděli v online videích. Mají tendenci

odpovídat ve vzteku nebo frustraci. Nepřemýšlejí předtím, než opravdu zprávu odešlou. Vzhledem k jejich sklonu vystupovat na Internetu jako někdo jiný, mohou někdy posílat ostatním typické kyberšikanující zprávy, bez vědomí závažnosti tohoto jednání. Motivem jsou dva hlavní důvody. Můžu a je to legrace. Neúmyslný agresor se v záplavě vtípkování takto může chovat i k některému ze svých přátel, který ale nemusí vždy poznat, od koho mu zpráva přichází a jak vážně je míněna. Často se svých činů dopouští o samotě a je upřímně překvapen, když ho někdo z kyberšikany obviní.³⁹

3.4 Specifika kyberšikany

S kyberšikanou se můžeme setkat kdykoliv a kdekoliv, pokud jsme uživateli internetu. Dnešní doba je výrazně ovlivněna informačními technologiemi. Většinou trvá daleko delší dobu, než se odhalí nějaký problém či potenciální nebezpečí. Může se šířit velmi rychle a dosáhnout takových rozměrů, jaké nejsou u ostatních forem tohoto jevu myslitelné.⁴⁰

Nejenže agresorům nabízí jiné prostředky ubližování, ale specifika virtuální reality modifikují charakter celého procesu, včetně rolí agresora obětí. Podle Vágnerové mezi důležitá specifika patří:

Anonymita

Anonymitu lze rozdělit na dva typy – anonymita objektivní a subjektivní.

Objektivní anonymita popisuje, jaká je opravdu reálná možnost identifikace identity uživatelů internetu – jaká je šance, že bude někdo pátrat po skutečném jménu,

³⁹ Vodáková, J. Kyberšikana a její prevence - příručka pro učitele. Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s. Statutární město Plzeň, 2009. Dostupné na: <http://www.zkola.cz/zkeda/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevyajejichprevence/sikanaaagresivitakybersikana/31005.aspx>

⁴⁰ Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009, str. 93

příjmení apod.

Subjektivní anonymita znamená to, co si my sami myslíme o své anonymitě na internetu, jaký je náš názor na míru utajení.⁴¹

Výzkumy se shodují, že přibližně 40 % obětí kyberšikany se nikdy nedozví, kdo je šikanoval. Technicky zdatný anonymní agresor se nemusí příliš bát, že by byl vypátrán. To mu dává volný prostor, aby své aktivity stupňoval a činil vše, co by si mnohdy tvář v tvář obětí netroufl.

Jedním ze znaků virtuálního prostoru je, že útočník nevidí bezprostřední reakci oběti, což mu znesnadňuje empatii a možnost plně si uvědomit důsledky svých činů.

Šikánování s využitím komunikačních a informačních technologií se oproti klasické šikaně liší například tím, že pachatel může zůstat anonymní a oběť nikdy nemusí zjistit, kdo je agresorem a kdo ji šikanoval. Může jej znát, ale stejně tak ho nemusela nikdy v životě potka. Agresor si mohl svou oběť vybrat náhodou, třeba jen podle fotografie, telefonního čísla nebo podobných zájmů. Pachatelé se pak schovávají, za skrytá telefonní čísla, přezdívky, smyšlené e-mailové adresy. Anonymita jim umožňuje agresii stupňovat a dovolit si to, co by si tvář v tvář nedovolili.

Proměna agresora

Agresorem nemusí být fyzicky a sociálně silný jedinec, jako tomu bývá u běžné šikany v tváři v tvář. Agresorem je většinou jedinec silný v informačních technologiích. Může to být prakticky kdokoliv, i ten, do kterého bychom to nikdy neřekli. Většinou útočníkem bývají chlapci, protože tráví více času u počítače a internetu a mají větší

41 Šmahel, D. Psychologie a internet dětí dospělými, dospělí dětmi., Praha: Triton, 2003. 19 s

přehled znalostí, co se týče moderních komunikačních technologií.

Proměna obětí

Jako agresor, tak i obětí může být kdokoliv. Stále sice převažuje míra útoků na jedince, se sníženou schopností se bránit, ale tato schopnost nezávisí na fyzické síle a často ani na sociální zdatnosti. Útočník si mnohdy svou oběť vybírá v kyberprostoru náhodně.

Je důležité zdůraznit, že vyšší riziko hrozí dětem, které jsou na nynější mobilní a internetové síti závislé. Udává se, že oběťmi jsou především dívky. Bývají více závislé na internetu a jsou důvěřivější a schůdnější k navazování nových kontaktů.

Před kyberšikanou není úniku

Běžná šikana je založena na fyzickém setkání agresora a jeho oběti. Lze ji částečně předvídat, mnohdy je možné se jí i vyhnout. Při kyberšikaně však může agresor svou oběť pronásledovat kdykoliv a kdekoliv, tj. i v relativním „bezpečí“ domova, kde porušuje soukromí osoby. Navíc lze tímto způsobem zvyšovat i tlak vyvíjený klasickou šikanou.

Absence fyzického násilí

V procesu kyberšikany se neobjevují přímé znaky šikanování, kterých by si dospělí mohli všimnout. Projevy, jako jsou škrábance, podlitiny, roztrhané oblečení, ztracené věci nebo chybějící peníze a svačiny. Tato skutečnost znesnadňuje odhalení kyberšikany školou či rodiči.

Opakované útoky

V případě i dlouhodobé fyzické šikany je každá její jednotlivá akce vždy jednorázová, a tedy svým způsobem ukončená záležitost.

Představte si však kyberšikanu, kdy oběť obdrží urážlivý email nebo SMS, či jí někdo pošle odkaz na webové stránky, kde jsou zveřejněny urážky, které jí byly adresovány. Ty se jí pak znovu a znovu připomínají, může si je stále znovu pročítat. Takovéto útoky jsou stále trvalé, ničím neukončené. Oběť pak žije s pocitem trvalého tlaku a nekončícího nebo stále vracejícího se ataku.

Dvojnásob to platí u webových stránek, které šikanovaný nemůže zrušit nebo jejich obsah vymazat. Navíc, pokud agresor uráží svou oběť tváří v tvář, nemusí si šikanovaný každé slovo pamatovat, ale v případě e-mailů, textových zpráv, chatu a webových stránek si to, co jí agresor napsali, čte neustále dokola. Napsaná slova mají také daleko tvrdší dopad než slova mluvená.

Šíře publika

Především kyberšikana prostřednictvím webových stránek umožňuje přístup doslova každému, kdo má připojení na internet. Divákem kyberšikany se tak může stát kdokoliv na světě.

Navíc platí, že kyberšikana se ani nemusí odehrávat opakovaně. Stačí, když agresor jednou vyvěsí ponižující záznam na web. Ten si pak kdokoli může zkopírovat a šířit ho dál a to ještě dřív, než to poskytovatel daného serveru dokáže odstranit. „Dílo“ pak žije svým vlastním životem.

Oběti mají v mnoha případech velký strach z veřejného ponížení, což jejich utrpení násobí. Ponížení šikanovaného mohou vidět stovky i tisíce lidí, To může vést často i k zhroutilí.⁴²

42 Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009, str. 93-94

Možné následky kyberšikany

Ponižující video může být umístěno na některý ze známých serverů. Například YouTube.com, jeden z nejznámějších a nejvyhledávanějších, kde může prakticky ihned a kdokoli na světě zhlédnout právě ponižující video. Není to až tak zcela zjevné, ale tento druh šikany může mít daleko větší dopad na psychický stav.

Jsou evidovány případy, kdy kyberšikana dohnala svou oběť až k sebevraždě. V cizích zemích se už takové případy bohužel staly. Dopomohl možná i k tomu fakt, že na rozdíl od běžné šikany, nelze před kyberšikanou uniknout ani se ukryt. Pronásleduje svou oběť neustále.

Příkladem takového dění je i případ kanadského chlapce tzv. Star Wars Kids z roku 2003. Tehdy patnáctiletý Ghyslain Raza si natočil své domácí video. Celosvětově známý se stal po zveřejnění videozáznamu, na kterém předvádí bojovou scénu, jež ve filmové sáze Hvězdné války (Star Wars) ztvárňovala postava Dartha Maula.

Nahrávka se pochopitelně vůbec neměla dostat ven, nicméně jí náhodou objevili kamarádi a spolužáci a zveřejnili na internetu. Během prvních dvou týdnů chlapec shlédlo několik milionů lidí a později se video stalo v té době jedním z nejvíce stahovaných videí na internetu vůbec. Během krátké doby bylo vytvořeno mnoho jeho parodií a dokonce se objevila i petice, která žádala producenty Hvězdných válek, aby Ghyslain dostal nějakou menší roli v příští epizodě slavné ságy.

Nečekanou popularitu však hlavní aktér neunesl a skončil v psychiatrické léčebně. Celá záležitost se nakonec dostala až k soudu a rodina žádala po rodičích žáků, kteří video zveřejnili, vysoké odškodné.

Vyhledávač Google dnes nabízí neuvěřitelných 19 milionů odkazů na toto téma – včetně všech videí.

Tento virtuální příběh je ještě celkem snesitelný, chlapec našťestí svoji „popularitu“ v rámci možnosti ustál. Je v rukou odborníků, kteří se mu snaží pomoci. Našťestí to nedopadlo tragicky, jako u jiných školních příběhů. Ale i přesto tento příběh je důkazem toho, jak velkou moc má virtuální svět propojený s lidskou duší.⁴³

Každé dítě je na médiích více závislé, než tomu bylo kdykoli předtím. Hraje důležitou roli v jeho životě. Stává se jeho součástí, jakmile se naučí číst a psát. V kyberprostoru se potom pohybuje lépe s přibývajícím věkem.

3.5 Druhy a typy kyberšikany

Kyberšikana a klasická šikana mají jednu věc společnou, Jejím cílem je ublížit, ať už fyzicky či psychicky. Mnohdy kyberšikana začíná jako tradiční šikana. Mnohdy je pouze prodloužením a to ve smyslu nahrání útoku agresora na mobilní telefon a následné zveřejnění na internetu.

Druhy kyberšikany podle Nancy Willard (2007)⁴⁴

Flaming – on-line souboje – zasílání zlostných, hrubých a vulgárních zpráv o osobě elektronickou cestou.

Harassment - obtěžování – opakované zasílání urážlivých zpráv.

Denigration – zostuzení – zasílání nebo zveřejňování škodlivých, nepravdivých a krutých informací o jedinci, které zničí jeho reputaci nebo přátelství.

Masquerade – přetvářka – vydávání se za někoho jiného. Útočníci mohou zneužívat cizí

⁴³ Kopecký, K, Krejčí, V. Rizika virtuální komunikace, Olomouc : Net University, 2010

⁴⁴ Willard N. E., " Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress (Book and CD), Research press, 2007

emailové adresy, mesagery nebo mobilní telefony, aby oběť přiměly k domněnám, že je obtěžuje někdo známý, a tak poškodili i jeho, popřípadě narušili vztah oběti s domnělým útočníkem.

Impersonation – zosobnění – vydávání se za oběť a zveřejňování materiálu, který oběť poškodí, dostane do problémů nebo zničí její reputaci a přátelství.

Outing – odhalení – zveřejňování nebo přeposílání tajných, intimních nebo jinak ztrapňujících informací nebo obrázků, také podvodné přiměření někoho, aby takové informace zveřejnil.

Trickery – podvádění - podvádění oběti ve snaze zjistit její tajemství nebo informace, které by ji mohli ztrapnit a ty pak dále online zveřejnit a tím oběť poškodit.

Exclusion – vyloučení – úmyslné vyloučení někoho z on-line skupiny.

Cyberstalking – pronásledování, kybernetický lov – opakované zasílání výhružných a zastrašujících zpráv, nebo užívání on-line aktivit, které jedince nutí bát se o vlastní bezpečnost.

Extortion – vydírání – útočník vydírá svou oběť a snaží se dosáhnout svých záměrů a dostat ji tam, kam má předem promyšlené.

Happyslaping – fackování pro zábavu – poměrně závažný čin, kdy dochází k nečekanému fyzickému napadení (někdy i znásilnění) osoby spojené s nahráváním na kameru nebo mobilní telefon. Video je potom umístěno na internet. Je to spojení běžné fyzické šikany s kyberšikanou dohromady.

Kybergrooming – lákání na schůzku – je to anglický název, který označuje chování kyberagresora. Jsou to nejčastěji pedofilové, kteří dovedou v oběti vzbudit falešnou důvěru. Dítě pak vyláká na falešnou reálnou schůzku. Cílem je pak oběť pohlavně zneužít. Útočníci se s oběťmi na internetu seznamují většinou na veřejných chatech, seznamkách, ICQ nebo prostřednictvím mailu.

Typy kyberšikany

Můžeme rozlišit dva typy kyberšikany – přímé útoky (zprávy posílané přímo obětem) a kyberšikanu v zastoupení (využívání druhých pro šikanu obětí v kyberprostoru). Kyberšikana v zastoupení je mnohem nebezpečnější, protože se jí spolupachatelé (včetně dospělých) často účastní nevědomky.⁴⁵

Jsou tři formy kyberšikany – publikace záznamu, falšování identity, ukradení. Mezi způsoby jak kyberšikanu realizovat můžeme zahrnout užití emailu, SMS MMS, chatovací místnosti, blogy a www stránky.

Přímé útoky

Posílání obtěžujících, výhružných nebo krutých zpráv formou SMS, po mailu nebo komunikátory jako jsou ICQ, Skype, Messenger apod.).

- Kradení hesel a následné zneužívání osvojeného účtu.
- Blogování – zveřejňování intimních informací nebo pomlouvání prostřednictvím blogu.
- Zveřejňování choulostivých nebo lživých informací a obrazových materiálů na webových stránkách nebo jejich šíření telefonem – zejména záznamy aktů klasické šikany, násilí páchané na oběti nebo např. pornografické fotografie s tváří oběti.
- Posílání dehonestujících obrázků přes email nebo mobilní telefony – nejčastěji posílání obrázků, fotografií a video nahrávek spolužáků nebo učitelů – kde je oběť zesměšňována a karikována.
- Internetové hlasování Kdo je super a kdo není? Kdo je největší kráva v šesté třídě? Tyto typy otázek nekontrolovatelně běží v různých internetových hlasováních a všechny jsou vytvořeny někým z blízkého okolí. Staly se novým způsobem, jak děti mohou šikanovat své vrstevníky online.

⁴⁵ http://www.stopcyberbullying.org/how_it_works/index.html

- Interaktivní hraní – při hraní na herních zařízeních typu: X-Box live a Sony Play Station 2 Network jsou děti v živém spojení přes chat nebo telefonování prostřednictvím Internetu s kýmkoliv, na koho v online hře narazí. Někdy ostatní slovně napadají, uzamykají před někým hrací místnost, vypouštějí do éteru nepravdivé zvěsti, nebo nabourávají cizí účty.
- Rozesílání zákeřných kódů (viry, spyware, hackerování).
- Zasílání pornografických nebo jiných obtěžujících emailů a zpráv – útočníci své oběti zapisují do různých hromadných seznamů a jim pak chodí tisíce nevyžádaných zpráv (v případě pornografie je pak například mohou rodiče podezírat z navštěvování erotických stránek).
- Vydávání za jiného člověka – svoji oběť.

Kyberšikana v zastoupení

O kyberšikanu v zastoupení se jedná tehdy, najde-li si agresor pro špinavou práci někoho jiného. Ten je pak většinu času nevědomým komplicem, protože neví, že je využíván k obtěžování jiných lidí. Proto je kyberšikana v zastoupení považována za nebezpečí.

Příkladem může být zneužívání možnosti upozornění na porušování pravidel, která nabízejí provozovatelé různých služeb. Kliknutím na ikonku s nápisem „Varování“ nebo „Upozornění“ je poskytovatel upozorněn, že oběť se dopustila něčeho, co porušuje pravidla. Pokud účastník fóra, uživatel emailu apod. poruší opakovaně pravidla, může mu být zrušen účet. (Někteří poskytovatelé si jsou možnosti zneužití vědomi a často kontrolují, zda jsou zaslaná varování odůvodněná). V tomto případě je jako nevědomý komplic využit právě poskytovatel připojení.

Někdy jsou nevědomými spoluviníky i rodiče oběti. Pokud kyberagresor dokáže nastolit takovou situaci, že to na první pohled vypadá, že oběť dělá něco špatně a její rodiče jsou o tom informováni, často své dítě poté potrestají.

Kyberšikana v zastoupení často začíná tím, že se kyberagresor vydává za svoji oběť. Může se nabourat do jejího účtu nebo ukradnout heslo. Může si také založit nový účet, předstíraje, že jde o účet oběti. Poté, pod identitou své oběti, se chová takovým způsobem, aby jí způsobil problémy: například jejím jménem rozesílá nenávistné a sprosté zprávy. Příjemci, kteří na ně reagují, dovršují pachatelův záměr a stávají se jeho komplici. Agresoři také mohou změnit heslo k účtu, takže se na něj majitel již nedostane.⁴⁶

3.6 Prevence kyberšikany

Často slýcháme o temných stránkách internetu, o potřebě oddělit jeho úskalí od uživatelů různými omezeními a zákazy, aby je nakonec internet nepohltil. Jak uvádí Vágnerová a kol. (2009)⁴⁷: *„Moderní technologie jsou pro děti užitečným zdrojem informací a komunikace. Samy o sobě příčinou šikany nejsou. Je tedy zbytečné doufat, že když naším potomkům zakážeme používat mobilní telefony a internet, docílíme tím jejího snížení. Děti si velmi rychle najdou jiný způsob šikany a jiné prostředky, které použijí proti své oběti. Je tedy vždy nutné snažit se najít skutečnou příčinu narušených vztahů mezi dětmi, které vedou k šikaně a ke kyberšikaně.“*

Z výše uvedeného vyplývá, že musíme pouze souhlasit. Jestliže budeme zakazovat dětem používat internet a mobilní telefon, bude to pro ně „zakázané ovoce“, které nejlépe chutná a vždy si tu cestičku k moderním technologiím najdou. Proto je důležité stanovit dítěti určitá pravidla používání a vysvětlit zásady bezpečné komunikace.

Pro komunikaci ve virtuálním světě existují jistá pravidla, která bývají označována jako NETIKETA. Kopecký (2007)⁴⁸ uvádí několik obecných pravidel netikety.

46 Vodáková, J. Kyberšikana a její prevence - příručka pro učitele. Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s. Statutární město Plzeň, 2009. Dostupné na: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevvyajejichprevence/sikanaaagresivitakybersikana/31005.aspx>

47 Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče. Praha: Portál, 2009, str. 97-98

48 Kopecký, K. Moderní trendy v elektronické komunikaci. Olomouc: Hanex, 2007

1. Adresát je vždy člověk, berte na něj proto ohled.
2. Buďte konzervativní při vysílání a liberální při příjmu.
3. Dodržujte v elektronické komunikaci stejná pravidla, konvence a zásady jako v běžném životě.
4. Nebuďte zbytečně útoční a agresivní.
5. Nejste středem kybervesmíru. Neočekávejte proto, že ostatní hned všeho nechají, jen aby odpověděli na váš dotaz.
6. Pokud se dostanete do sporu a ten se přiosťí, argumentujte k věci.
7. Nepoužívejte osobní invektivy nesouvisející s předmětem sporu.

Řešení kyberšikany

Existují tři základní pravidla, jak postupovat v případě, že se dítě nebo kdokoli jiný stane obětí kyberšikany. Nejprve je třeba ukončit komunikaci s útočníkem, zamezit mu přístup (prostřednictvím správce webových stránek) a informovat ostatní, tj. rodiče, zástupce školy (v případě šikanování v prostorách školy nebo spolužákem) nebo Policii v případě podezření ze spáchání trestného činu.⁴⁹

Postup školy při řešení kyberšikany by měl obnášet několik dílčích kroků:

- důkladně prošetřit všechny incidenty tak, aby mohla škola v případě nutnosti kázeňsky postihnout ty studenty, kteří se kyberšikany opravdu dopustili,
- zajistit podporu a pomoc externího pracovníka, se kterým škola spolupracuje,
- zvolit takové řešení, které odpovídá závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil,
- informovat rodiče, že mohou kontaktovat právníka,
- kontaktovat mobilního operátora v případě, že k útokům došlo prostřednictvím mobilního telefonu,
- zadokumentovat veškerou činnost agresora
- spolupracovat se správcem webových prostředí jako např. Facebook, MySpace,
- požádat o radu ostatní školy,

⁴⁹ Vágnerova, K. a kol. Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče. Praha: Portál, 2009

- používat kreativní strategie neformálních řešení.⁵⁰

Každý kdo se setká s případem kyberšikany by neměl být nevšímavý, protože i nevědomým přehlížením se stává spolupachatelem. Měl by vždy zakročit. I on se jednou může stát obětí a bude vděčný za každou radu a vstřícnou ruku k pomoci.

Prevence kyberšikany ve škole

Šikana je především spojována se školním prostředím. Řešení výskytu, prevence a projevů tedy spočívá na škole. U kyberšikany je ale situace odlišná. Zodpovědnost v tomto případě mají rodiče, s výjimkou kdy k šikaně dochází ve škole. Je to zapříčiněno obecným předpokladem, že ke kyberšikaně dochází ve volném čase dětí. Také prostředky využívané ke kyberšikaně jako jsou mobilní telefony a internet, obstarávají rodiče, proto by měli své děti poučit o pravidlech používání a bezpečném chování v kyberprostoru.

Na školách jsou pořádané různé besedy o šikaně v rámci preventivních projektů. Preventivní programy mají ve školách na starosti výchovní poradci – preventisté, ale také Policie ČR. Jako policistka preventivně informační skupiny v Břeclavi se takových besed účastním. Vzhledem k aktuálnímu problému s názvem kyberšikana jsem také zahrнула do svých přednášek i toto téma a s žáky základních i středních škol debatuje, rozebíráme i řešíme vzniklé problémy a hledáme nejschůdnější cestu k pomoci. Preventivně působíme na nejrizikovější skupinu z hlediska výskytu a dopadu kyberšikany a jiných sociálně patologických jevů na osobnost dítěte.

Prevence kyberšikany v rodině

Rodiče by neměli dětem zakazovat používat internet, protože on sám není příčinou kyberšikany. Měli by ale děti poučit, jak s touto technologií pracovat, vysvětlit

50 Hinduja, S., Patchin, J., W. Responding to Cyberbullying Top Ten Tips for Educators. Dostupné
http://www.cyberbullying.us/Top_Ten_Tips_Educators_Cyberbullying_Response.pdf

zásady bezpečí a používání jak internetu, tak mobilu.

Jak uvádí Vágnerová a kol. (2009)⁵¹ rodiče by měli dětem vysvětlit, že:

- někomu neznámému sdělovat nejen své osobní údaje, ale také svých příbuzných či známých,
- sdílet s někým informace nebo obrázky, k nimž nemá mít přístup nikdo cizí,
- domlouvat si schůzku s někým, s kým se seznámilo na internetu, aniž by to sdělilo jednomu z rodičů,
- odpovídat na nevhodné e-maily či SMS zprávy,
- prozrazovat hesla,
- otevírat přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy,
- věřit každé informaci, kterou na internetu získá.

Zmíním se také o Listině dětských práv na Internetu z portálu Nadace Naše dítě (2009):

1. Mám právo bádát, učit se a užívat si na Internetu všechny dobré věci.
2. Mám právo nevyplňovat na Internetu žádné formuláře a neodpovídat na otázky.
3. Mám právo uchovávat veškeré informace o sobě v tajnosti.
4. Mám právo se na Internetu cítit bezpečně a být v bezpečí.
5. Mám právo ignorovat e-maily a zprávy od lidí, které neznám nebo kterým nevěřím.
6. Mám právo vždy požádat rodiče nebo vychovatele o pomoc.
7. Mám právo necítit se provinile, když se na obrazovce počítače objeví odporné věci.

51 Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče. Praha: Portál, 2009

8. Mám právo nahlásit dospělým každého, kdo se na Internetu chová divně.
9. Mám právo, aby mne nikdo neobtěžoval a netrápil.
10. Mám právo, aby mi lidé na Internetu prokazovali respekt.

Kavalír ed.(2009) uvádí následující tipy pro rodiče:

- Zajistit, aby dítě vědělo, že všechna pravidla chování při kontaktu s ostatními lidmi jsou stejná jak v reálném životě, tak i při kontaktu s lidmi prostřednictvím Internetu nebo mobilního telefonu.
- Ujistit se, že škola má vhodný vzdělávací program o bezpečnosti na Internetu. Ten by neměl pokrývat pouze hrozby sexuálních predátorů, ale také to, jak se preventivně chránit a odpovídat na online obtěžování vrstevníků, jak se prozíravě chovat v interakci s ostatními na sociálních sítích, a jak vypadá zodpovědná a etická online komunikace.
- Učit své děti vhodnému chování na Internetu. Seznámit je s pravidly používání Internetu či mobilního telefonu. Vysvětlit jim, k jakým problémům může dojít, pokud je moderní technologie zneužita (např. zničení jejich pověsti, dostání s do problémů ve škole nebo s policií).
- Být vzorem vhodného užívání moderní technologií. Neobtěžovat a nevtipkovat o ostatních v online světě, obzvlášť pokud jsou nablízku děti.
- Sledovat aktivity svých dětí, když jsou online.
- Používat filtrační a blokační software jako součást „komplexního“ přístupu k online bezpečnosti.
- Všimnout si varovných znaků toho, že se děje něco neobvyklého, jak se dítě při elektronické komunikaci chová, reakcí dítěte na jejich přítomnost.
- Používat doma interní pravidla pro používání Internetu a mobilního telefonu.
- Kultivovat a udržovat se svými dětmi otevřenou a upřímnou linii komunikace.
- Dávat dítěti najevo, že za rodiči může přijít s problémem.

Preventivní programy

Prevenici kyberšikany je v České republice věnováno několik projektů. V následujících odstavcích zmíním několik nejznámějších preventivních programů a jejich činnost v oblasti prevence kyberšikany.

Internet Helpline – Linka bezpečí ONLINE

Od roku 2007 je v české republice dětem a dospívajícím k dispozici asistenční služba Internet Helpline – poradna pro bezpečný internet, jako součást mezinárodního projektu Safer Internet Plus. Pracovníci asistenční služby poskytují první pomoc formou psychologické a sociální asistence při práci s internetem. Jde o první obdobně specializovanou linku krizové intervence v České republice. Na bezplatné Lince bezpečí (800 155 555), chatu (<http://chat.linkabepeci.cz>) nebo na e-mailu (pomoc@linkabepeci.cz), mohou děti a dospívající ohlásit zneužívání při komunikaci na internetu.

Cílem je zvýšit podvědomí o bezpečnějším užívání internetu a zároveň poskytuje dětem podporu a osvojování si zásad bezpečné práce, získávání informací k chatování, brouzdání a pomoci cítit se na internetu bezpečně.⁵²

Na webových stránkách jsou cenné rady pro děti, dospívající i rodiče. Pro začátečníky i pokročilé v používání a komunikaci na internetu.

Projekt e-bezpečí

Projekt byl zahájen v roce 2008 díky podpoře Grantové agentury ČR. V roce 2009 se projekt osamostatnil a začal fungovat jako klíčový projekt Pedagogické fakulty UP v Olomouci, který je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace.

Jedná se o celorepublikový projekt zaměřený na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími

⁵² <http://www.linkabepeci.cz/webmagazine/articles.asp?ida=204&idk=217>

fenomény ohrožující děti i dospělé.

Projekt E-Bezpečí se specializuje zejména na:

- a) kyberšikanu a sexting (různé formy vydírání, vyhrožování, poškozování obětí s pomocí informačních a komunikačních technologií),
- b) kybergrooming (komunikace s neznámými uživateli internetu vedoucí k osobní schůzce),
- c) kyberstalking a stalking (nebezpečné pronásledování s použitím ICT),
- d) rizika sociálních sítí (zejména síť Facebook),
- e) hoax a spam,
- f) zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií.

Základním východiskem činnosti projektu je terénní práce s nejrůznějšími cílovými skupinami, přednášková činnost, preventivní vzdělávací akce apod. Přednášky/besedy mapují jak konkrétní nebezpečné jevy, tak možnosti prevence a obrany proti útočníkům. Představa o problematice je vytvářena na základě modelových situací i skutečných kauz. Besedy jsou multimediální, jsou doprovázeny prezentací a videoukázkami.

Mezi cílové skupiny projektu E-Bezpečí patří žáci a studenti (od 1. stupně ZŠ), učitelé, preventisté sociálně patologických jevů, metodici prevence, policisté (městská policie, Policie ČR), manažeři prevence kriminality, vychovatelé, pracovníci OSPOD a v neposlední řadě také rodiče.

Kromě vzdělávacích akcí realizuje projekt E-Bezpečí také pravidelná celorepubliková výzkumná šetření, zaměřená na rizikovou komunikaci v online prostředích, provozuje také online poradnu, vydává řadu zajímavých tiskovin pro žáky/učitele a realizuje řadu dalších aktivit.⁵³

Safer internet – Národní centrum bezpečnějšího internetu

⁵³ <http://e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>

Jedná se o neziskové nevládní sdružení, založené v roce 2006 jako Online Safety Institute. V lednu 2011 bylo sdružení přejmenováno na Národní centrum bezpečnějšího internetu, dále jen NCBI. Jeho cílem je přispívat k bezpečnějšímu užívání internetu, moderních informačních a komunikačních technologií, osvojování etických norem v online komunikaci a napomáhat předcházení a snižování možných sociálních rizik spojených s jejich užíváním.

NCBI realizuje spoustu projektů, z nichž nejdůležitější je Saferinternet.cz, který zvyšuje povědomí o bezpečnějším užívání internetu. Podporuje vzdělání v této oblasti, a to zejména dětí, kterým ubližuje nevhodné a závadné chování na internetu. Poskytuje pomoc, působí proti šíření ilegálního, zejména pedofilní a extremistického obsahu na internetu.

NCBI ve spolupráci se svými partnery pořádá konference, semináře, přednášky a školení, zaměřené na oblast bezpečnějšího užívání internetu a prevenci internetové kriminality. Snaží se aktivně sledovat trendy a přinášet aktuální informace, týkající se vývoje v oblasti online technologií a rizik, které se v této souvislosti objevují. K nim samozřejmě patří i oblast sociálních sítí, komunitních serverů a mobilních technologií, které nabývají v posledních dnech na stále rostoucí popularitě.⁵⁴

Seznam se bezpečně – Seznam.cz

Jedná se o projekt portálu Seznam.cz, který stvořil film určený dětem, jejich rodičům a pedagogům o nástrahách internetu a nebezpečí. Cílem filmu je upozornit na nebezpečí skrytá za nejrůznějšími identitami na internetu a naučit děti řešit situace, do kterých se mohou dostat.

V rámci projektu byly natočeny krátké vzdělávací videospoty, které stvrzují tzv. „Desatero bezpečného internetu“. Byly také vytvořeny pracovní příručky pro pedagogy pro práci s filmem, v rámci vzdělávání dětí.

Byla také sepsána kompletní metodická příručka o nástrahách na internetu se spoustou příkladů a rad určených pedagogům a rodičům.⁵⁵

⁵⁴ <http://www.saferinternet.cz/o-nas>

⁵⁵ <http://seznamsebezpecne.cz/o-projektu>

4. Počítačová kriminalita

V následujících kapitolách zmíním problematiku počítačové kriminality. Konkrétně to budou trestné činy proti důvěřivosti, integritě a dostupnosti počítačových dat a systémů. A v neposlední řadě zmíním také trestné činy se vztahem k počítači.

4.1 Trestné činy proti důvěřivosti, integritě a dostupnosti počítačových dat a systémů

V pomyslném žebříčku trestných činů počítačové kriminality se neoprávněný přístup k datům a službám tzv. „hacking“ vyskytuje na druhém místě. Prvenství zaujímá porušování autorských práv.

1) Hacking – pronikání do systému jinou nežli standardní cestou, čili obejítí nebo prolomení bezpečnostní ochrany.⁵⁶

2) Cracking – narušování dat, spočívá v protiprávním zásahu, zkoumání a následné úpravy dat v elektronických nebo programových produktech umožňují prolomení jejich ochrany proti neoprávněnému šíření či použití.⁵⁷

3) DoS útoky – narušování systému, zkratka vyjadřuje spojení Denial of Service, což znamená v překladu odmítnutí služby. Takto jsou označené všechny útoky, které mají za cíl znepřístupnit určité služby počítače či dokonce sítě.⁵⁸

⁵⁶ Matějka, M.: Počítačová kriminalita. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2002 str.53

⁵⁷ Jirkovský, V., Kybernetická kriminalita nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství, Grada Publishing, a.s., Praha 2007

⁵⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Denial_of_Service

Příklady takových útoků jsou

– Mass mailing list – jedná se o záplavový útok orientovaný na e-mailovou schránku. Její zahlcení přichází poštou, aby byla dále nepoužitelná.⁵⁹

-E-mail bombs – také se jedná o záplavový útok podobný výše popsanému. Rozdíl je v tom, že se k útoku používá upravený program a e-maily generuje sám útočník. Výsledkem nemusí být jen zahlcení schránky, ale zhroucení poštovního serveru.⁶⁰

- Fork bomb – jedná se o lokální DoS útok. K provedení útoku se používají programy, které do nekonečna pouští samy sebe. Nepříliš nebezpečný při aplikaci programu na lokální počítač. Větší problém by nastal, kdyby útok byl zaměřen na zařízení a sítě elektronických komunikací patřící mezi obecně prospěšná zařízení.⁶¹

4) Zneužívání zařízení – pomocí programových a hardwarových nástrojů, které se vyvíjí a jsou stále komplikovanější.⁶²

Password crackers – prolamovače hesel, programy, sloužící k prolomení ochrany nebo autorizace prováděnou heslem. Principem je zkoušení kombinací znaků a následně odesláno hackerovi k protiprávnímu přístupu nebo dešifrování dat.⁶³

Malware – škodlivý kód, což znamená software nebo jiná data, která mají jako hlavní účel uškodit počítači nebo jeho obsahu, popř. ho jinak zneužít. V právní terminologii je malware někdy nazýván „počítačová nečistota“. Pod souhrnným označením zde mohou být zahrnuty počítačové viry, červi, trojské koně, spyware a také adware⁶⁴.

- Spyware – označení pro software, jehož hlavním úkolem je bez vědomí

59 <http://www.lupa.cz/clanky/denial-of-service-dos-utoky-zaplavove-typy/>

60 <http://www.lupa.cz/clanky/denial-of-service-dos-utoky-zaplavove-typy/>

61 <http://www.lupa.cz/clanky/typy-vyuzivajici-chyb-a-vycerpani-systemovych-prostredku-2/>

62 Jirkovský, V., Kybernetická kriminalita nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství, Grada Publishing, a.s., Praha 2007

63 Jirkovský, V., Kybernetická kriminalita nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství, Grada Publishing, a.s., Praha 2007

64 <http://cs.wikipedia.org/wiki/Malware>

uživatele počítače odesílat prostřednictvím Internetu důvěrné informace (např. jaké webové stránky uživatel navštěvuje).⁶⁵

- Adware – většinou bývá spojen s instalací freewaru, což je software, u kterého se legálně neplatí licenční poplatky, je tedy zdarma. Adware zobrazuje různou formou uživateli reklamy na rozličné webové stránky nebo služby. Tento druh také často zpřičiňuje změnu startovací stránky internetového prohlížeče nebo přidává nové položky do menu Oblíbené.⁶⁶

5) Spamming – zasílání nevyžádané elektronické pošty, která většinou obsahuje nějakou reklamu.⁶⁷ V důsledku toho, že podíl spamu na veškeré e-mailové komunikaci je v současnosti hodně vysoký (osm z deseti zpráv jsou Spam)⁶⁸, došlo proto k zavedení poměrně účinných antispamových filtrů jako obrana před spamingem. Poměrně účinné jsou Bayesovské filtry, které filtrují e-maily na základě analýzy struktury přijaté zprávy, podle které vyhodnotí pravděpodobnost spamu. Tedy pracují na základě zkoumání obsahu zasílaných zpráv.⁶⁹

6) Sniffing – odposlech dat, neoprávněné „odposlouchávání“ komunikace v počítačové síti.⁷⁰ (Doslovný překlad je čmouchání). Tímto způsobem získané informace subjektem, především na Internetu, slouží často k usnadnění jiné nelegální činnosti. Můžou být zneužity např. v hackingu, ale také k vydírání. Používají se k tomuto účelu především speciální programy (sniffery), které umožňují monitorovat veškerou komunikaci procházející přes dotyčný uzel sítě. Takto je možno získat veškerý obsah nešifrované komunikace, to znamená, že sniffer může dostat různá přístupová hesla na soubory posílané po síti a také na znění e-mailu.⁷¹

65 <http://cs.wikipedia.org/wiki/Spyware>

66 <http://cs.wikipedia.org/wiki/Adware>

67 Jirkovský, V., Kybernetická kriminalita nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství, Grada Publishing, a.s., Praha 2007

68 <http://securitylabs.websense.com/content/spamPercentage.aspx>

69 Jirkovský, V., Kybernetická kriminalita nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství, Grada Publishing, a.s., Praha 2007

70 Jirkovský, V., Kybernetická kriminalita nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství, Grada Publishing, a.s., Praha 2007

71 Matějka, M.: Počítačová kriminalita. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2002

4.2 Trestné činy se vztahem k počítači

- 1) Phishing – druh internetového podvodu, kterým se podvodníci snaží z uživatelů internetového bankovníctví vylákat důvěrné a citlivé informací (přihlašovací údaje, hesla atd.) za účelem zneužít je pro svoje obohacení. Nejznámější forma, která se používá k tomuto protiprávnímu jednání, je zasílání podvodných e-mailů, které na první pohled vypadají, že jsou odeslány přímo z banky a snaží se přesvědčit uživatele, aby se přihlásil do systému přes jejich odkaz. Poté následuje nasměrování na podvrženou stránku, kde oklamáný adresát vyplní požadované údaje (nejčastěji přihlašovací údaje nebo PIN a číslo karty). Po takto podvodně získaném přístupu následuje zpravidla zneužití nebo vykradení účtu obětí.⁷² Podvodníci zde nevyužívají slabého místa v informačních technologiích, ale důvěřivosti člověka, který svou nevědomostí přijde o finance.
- 2) Pharming – představuje daleko závažnější a nebezpečnější způsob útoku, i když se jedná pouze o zdokonalenou formu Phishingu, Pachatel se při této činnosti nejdříve nabourá a hackuje DNS server, který je odpovědný za přiřazování doménových jmen IP adresám tak, aby zajistil odkázání na podvržené stránky. V takovém případě pak následná oběť nemá o podvodním jednání žádné podezření. Následuje dále stejný průběh jako u phishingu, od kterého se liší pouze v tom, že je potřeba hacknutí DNS serveru.⁷³
- 3) Hoax – škodlivé šíření informací. Také velice známá a nebezpečná forma protiprávní činnosti, která spadá do oblasti informačních technologií. Pomocí celosvětového Internetu je možno šířit nepředstavitelné množství informací či zpráv, bohužel ne vždy nepravdivých. Hoax zprávy varují před fiktivním nebezpečím schopných vyvolat mezi příjemci paniku. Je to tedy nevyžádaná zpráva, která uživatele varuje např. před novými typy počítačových virů, před šířením života nebezpečných látek v poštovních obálcích nebo před virem HIV

⁷² <http://www.hoax.cz/phishing/>

⁷³ Matějka, M.: Počítačová kriminalita. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2002

infikovanými injekčními stříkačkami zapíchanými v sedačkách městské hromadné dopravy. Hoax dezinformuje lidi a vyvolává v nich mylné přesvědčení.⁷⁴

Jako prevenci či ochranu můžeme spatřovat ve specializovaném serveru⁷⁵, který se Hoaxy zabývá a vede databázi většiny známých hoax zpráv. K těmto nepravdivým zprávám pak přidává stanovisko dotčené instituce. Všechny verze hoaxů obsahují společný znak a tím je prosba adresovaná příjemci elektronické zprávy, aby byla tato zpráva shlédnuta pokud možno co největším počtem lidí.

- 4) Neoprávněné nakládání s osobními údaji. Ruku v ruce s vývojem informačních technologií a neustálým rozšiřováním internetu mezi větší a větší počet lidí se také rozmáhají i sociální sítě např. typu Twitter, Facebook.

Vysvětlení pojmu sociální síť bychom mohli vidět takto: „Jedná se o webovou službu, jejímž primárním účelem je sdružovat rozličné uživatele, umožňovat jim jednoduchou formou komunikaci s ostatními a sdílet s nimi informace.“⁷⁶ Sdílené informace o jednotlivých uživateliích jsou velkým lákadlem pro páchání protiprávní a špatné činnosti. Někteří lidé pro svůj úspěch a výdělek jsou schopni za poskytnuté údaje z internetových databází nabídnout i hodnotné finanční prostředky. A tak boj o nové zákazníky může vyústit v zcela nový problém a páchání nekalých činností.

- 5) Kybernetické vydírání - k určitým změnám podmínek, za kterých je páchán trestný čin vydírání, také došlo díky rozmachu moderních informačních

⁷⁴ Matějka, M.: Počítačová kriminalita. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2002

⁷⁵ <http://www.hoax.cz/cze/>

⁷⁶ <http://owebeu.blogger.cz/Internet/Socialni-site-1-dil>

technologií. Za kybernetické vydírání lze označit takové jednání, kdy jsou majitelé systémů připojených k internetu zastrašováni hrozbou provedení určitého typu počítačové kriminality, pokud nebudou splněny požadované podmínky. Může se tedy jednat o průnik do systému, zničení či zneužití dat apod. Protože žádný systém si nemůže být zcela jist dokonalým zabezpečením, takto vydírané osoby či instituce raději dobrovolně spolupracují.⁷⁷

- 6) Padělání – doslova radikální vývoj proběhl u padělatelské činnosti, která s příchodem a používáním informačních technologií byla tímto usnadněna. Také díky tomu může docházet ke zdárnějšímu napodobování oficiálních státních dokumentů, dokladů nebo dokonce i peněz. Mezi nejlepší padělatele se přestali řadit pouze zruční řemeslníci, kteří bravurně pracují s ryteckými nástroji či kreslíři, ale také lidé, jenž ve své podstatě rozumí grafickým editorům. Ke své protizákonné práci mnohdy používají ty nejdokonalejší laserové tiskárny, skenery, barevné kopírky a jiné vymoženosti dnešní techniky.⁷⁸

⁷⁷ Matějka, M.: Počítačová kriminalita. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2002

⁷⁸ Matějka, M.: Počítačová kriminalita. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2002

5. Sprejerství

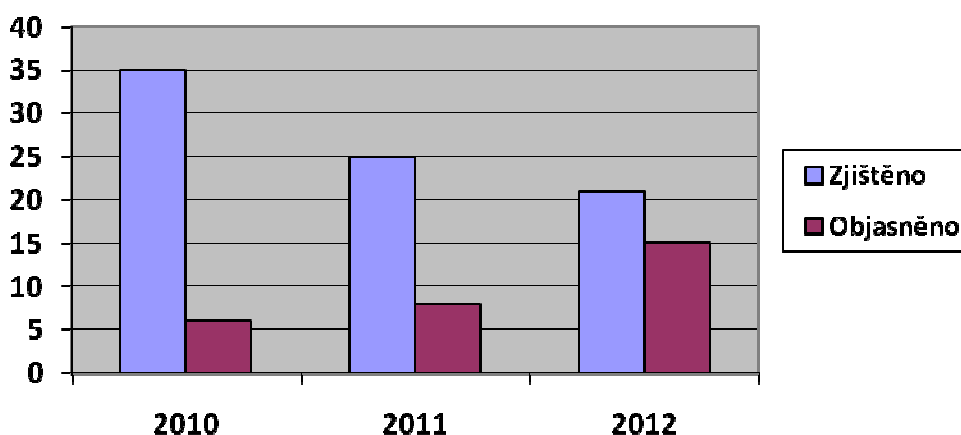
Mezi nejčastější majetkové delikty mládeže patří poškození cizí věci dle § 228 zákon číslo 40/2009 Sb., dále jen TZ. Nyní je vhodné zmínit problematiku tzv. sprejerství jako přečinu, který je typický pro mládež.

Sprejerství je upraveno § 228 odst. 2 TZ – „Kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou ...“, spadá pod skutkovou podstatu přečinu poškození cizí věci.

V policejních statistikách je sprejerství zaznamenáno až od roku 2001, kdy byla tato skutková podstata zařazena do trestního zákona. V případech sprejerství se na rozdíl od prostého poškození cizí věci dle odstavce prvního nevyžaduje způsobení škody. Vznik škody a její výše není podstatná při posuzování trestnosti činu. Způsobí-li tedy pachatel i zanedbatelnou škodu dopouští se trestného činu.

Graf č. 1

**Trestné činy Sprejerství na území Břeclavi
za období 1.1. - 30.9.**

Zdroj: Policie ČR, statistické výstupy

5.1 Vymezení pojmu

Sprejerství neboli graffiti, termín pocházející z řeckého slova graphein (psát). Graffiti je zároveň množným číslem italského slova graffiti (škrábanec). Takto byly původně označovány různé nápisy či malby vyškrábané do zdi apod.

Někteří autoři k nanášení barev většinou formou spreje, dále jen graffiti, přiřazují i pravěké a nástěnné malby, jiní za jeho předchůdce považují „turistické“ nápisy starověkého Egypta. Často je rovněž zmiňován antický Řím, v jehož dobách bylo psaní po zdech poprvé nazváno jako „graffiti“. Vše nasvědčuje tomu, že označování životního prostoru obrazy, značkami či podpisy je lidstvu vlastní od jeho počátku. V průběhu let se ale změnila nejen jejich forma, ale i smysl.

Pojem graffiti se v současnosti označuje široká škála jevů. Některé zdroje se věnují pouze historickému a etymologickému původu, jiné jej definují jako subkulturní projev nebo pouhé „čmárání“ po zdech. Důsledkem odlišných přístupů je nejednotná terminologie. Některé zdroje odlišují „graffiti“ a „graffiti art“, jiné se věnují pouze jedné z možných definic nebo zavádějí nové pojmy. Termín graffiti se běžně používá pro označení jakéhokoliv užití spreje (nebo jinak aplikované barvy) ve veřejném prostoru.

Většinou se o graffiti hovoří v souvislosti se specifickými výtvoři lidí, kteří se označují za autory graffiti, dále jen writery či sprejery a tvoří značně heterogenní subkulturu. Graffiti tvořená writery jsou něčím jiným, než je např. nápis „Smrt Baníku!“, který na zeď stadionu nastříkal fanoušek jiného týmu. I když třeba v Polsku, je část graffiti subkultury vázána i na jednotlivé fotbalové kluby a ultras skupiny. Jsou také rovněž něčím jiným, než je piktogram prasátka, jímž jsme jako děti dávali najevo, co si o někom myslíme.

A proč se mládež prezentuje pomocí graffiti? Dennant (1997) tvrdí, že existuje mnoho důvodů, které jsou pro každého jedince zcela specifické. Některí jedinci se pomocí graffiti výtvořů snaží získat slávu, jiné části jde o vyjádření pocitů, dokázat

si svoje schopnosti či se projevit jako rebel. Dalším faktorem je i dramatická hierarchie utvořená v rámci sociálního statusu mladých sprejerů, kteří se snaží přejít z kategorie „toy“ do kategorie „king/queen“. Dennant dále upozorňuje na fakt, že jednotlivé graffiti se snaží nejenom šokovat či provokovat, ale i vyjádřit hlubší názorové myšlenky (např. upozornit na společensko-politické, ekonomické a komunikační problémy současné doby).⁷⁹

Existují různé názory, zda jde o umělecký protest adolescentů a mladých dospělých proti špatné, fádňí architektuře, nebo o podvědomou obranu proti nadutosti a hlouposti konzumní společnosti. Prostřednictvím graffiti, v němž hraje důležitou roli spíše forma než obsah, nechává autor odkaz nebo poselství a nezajímá ho, jak bude interpretována veřejností. Je to nejdůležitějším motivačním faktorem od začátku tvorby a provází jej léta. I když časem tato motivace slábne, nikdy nemizí. Vzkaz či vzpomínka je nejsilnější právě při ilegální tvorbě a úzce souvisí s prestiží ve skupině. Podstatnou roli hraje faktor reálného nebezpečí a v podstatě vnucení svého výtvoru ostatním.⁸⁰

⁷⁹ <http://www.graffiti.org/faq/pamdennant.html>

⁸⁰ Smolík, J., Subkultury mládeže, Úvedení do problematiky, Grada Publishing, a.s., Praha 2010, str. 191-193

5.2 Graffiti v České republice

V Československu se graffiti objevilo až po roce 1989. Ačkoli jiné formy psaní po zdech samozřejmě existovaly již dříve – v této souvislosti je třeba jako specifický fenomén zmínit tzv. Lennonovu zeď v Praze na Malé Straně, teprve změna společenských poměrů po tomto roce umožnila, aby se graffiti jakožto samostatný fenomén rozšířilo i v České republice.

Stejně jako v zahraničí je graffiti často propojeno s hip hopem. Jednotliví hudební interpreti mnohdy mají blízký vztah ke graffiti či přímo patří nebo v minulosti patřili k některým sprejerským skupinám. V minulosti byl rap prezentován v časopisech Filip, BBarák, Street či Filter. Hip hop je prezentován také v médiích např. TV Óčko nebo v Českém rozhlase 6. Propojenost hip hopu s graffiti scénou je neoddiskutovatelná.

Obecně za prvního českého writera je považován MANIAC z Ostravy, který se ještě bez znalostí širších souvislostí pokoušel o výtvarné zpracování městského prostoru. Krátce po revoluci zakládá s několika známými skupinu ZDG (Zero Dimension Gang), jejímž programem je zejména barevné oživení šedivého prostředí Ostravy.

Díky návštěvám ze zahraničí se v České republice začalo objevovat graffiti o zahraničních především německých writerů. To byla vítaná inspirace pro české sprejery, kteří na počátku devadesátých let 20. století zakládají první sprejerské party.

6. Cíl výzkumu

Hlavním výzkumným cílem bylo zmapovat výskyt kyberšikan u žáků 6. až 9. tříd jedné základní školy v okrese Břeclav. Stanovila jsem si následující hypotézy.

1. Dívky se setkávají s kyberšikanou častěji.
2. Znalost pojmu kyberšikana je mezi dětmi velmi nízká.
3. Mezi dětmi se kyberšikana nevyskytuje.

V praktické části jsem provedla šetření, abych analyzovala jednotlivé otázky, které jsem si stanovila. Pro šetření jsem zvolila dotazníkovou metodu. Ke sběru dat jsem použila písemnou formu – anonymní dotazník, který obsahuje 17 otázek. Otázky byly určeny pro děti v 6. až 9. třídách základních škol. Před vyplněním jsem je požádala, aby odpovídali pravdivě. Při vlastním zpracování jsem odpovědi zaznamenala do grafů a tabulek, aby výsledky byly více přehledné a srozumitelné.

Charakteristika výběrového souboru

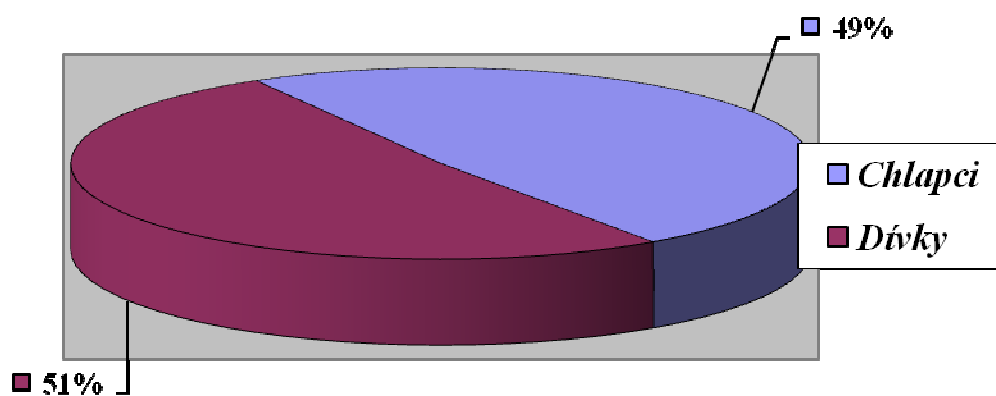
Vlastní průzkum jsem prováděla u náhodně vybrané základní školy v Břeclavi, a to na druhém stupni. Odpovědi jsem obdržela od 109 žáků ve věkové hranici 11 – 16 let. Z tohoto počtu bylo 56 dívek a 53 chlapců.

U první hypotézy bylo důležité vzorek respondentů rozdělit jen na dívky, aby bylo jasné, zda hypotéza je pravdivá či nikoli.

U zbylých dvou hypotéz nebylo důležité, zda odpovídala dívka nebo chlapec.

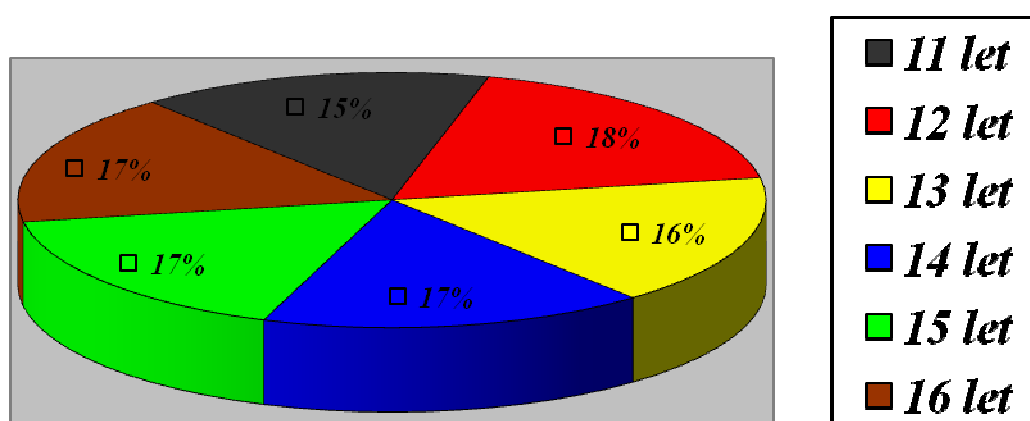
Graf č. 2

Podíl chlapců a dívek na odpovědích

Graf č. 3

Podíl věkové kategorie žáků

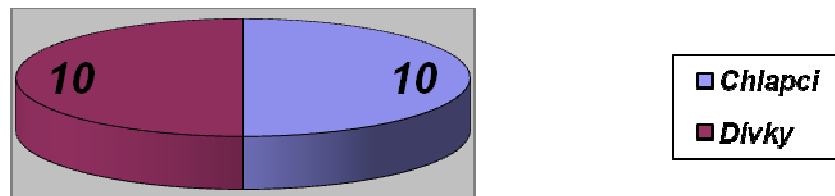
Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1: Dívky se setkávají s kyberšikanou častěji.

Tato hypotéza se nepotvrdila, nelze ji verifikovat. Z dotazníkového šetření vyplynul stejný výsledek.

U dotázaných 53 chlapců a 56 dívek odpovědělo 10 chlapců a 10 dívek, že se setkali s kyberšikanou.

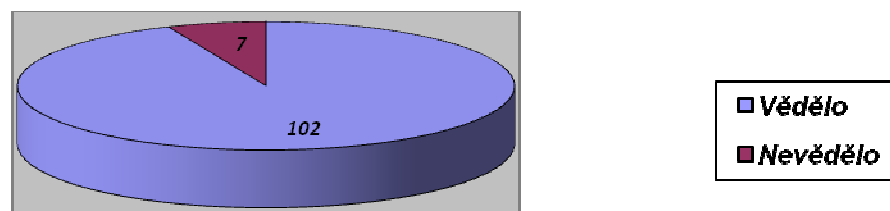
Graf hypotézy č. 1

Hypotéze č. 2: Znalost pojmu kyberšikana je mezi dětmi velmi nízká.

Tato hypotéza se také nepotvrdila, nelze ji verifikovat. Z šetření vyplynulo, že děti 2. stupně základní školy již byly poučeny o pojmu kyberšikana a vědí, co se za cizím slovem skrývá.

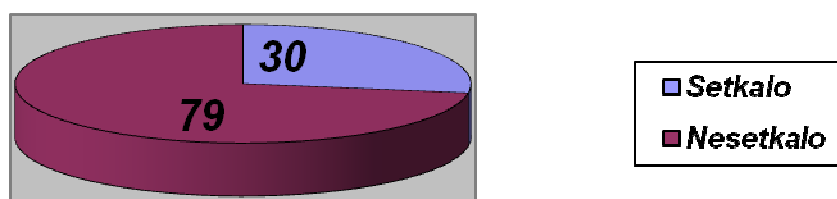
Graf hypotézy č. 2

Hypotéza č. 3: Mezi dětmi se kyberšikana nevyskytuje.

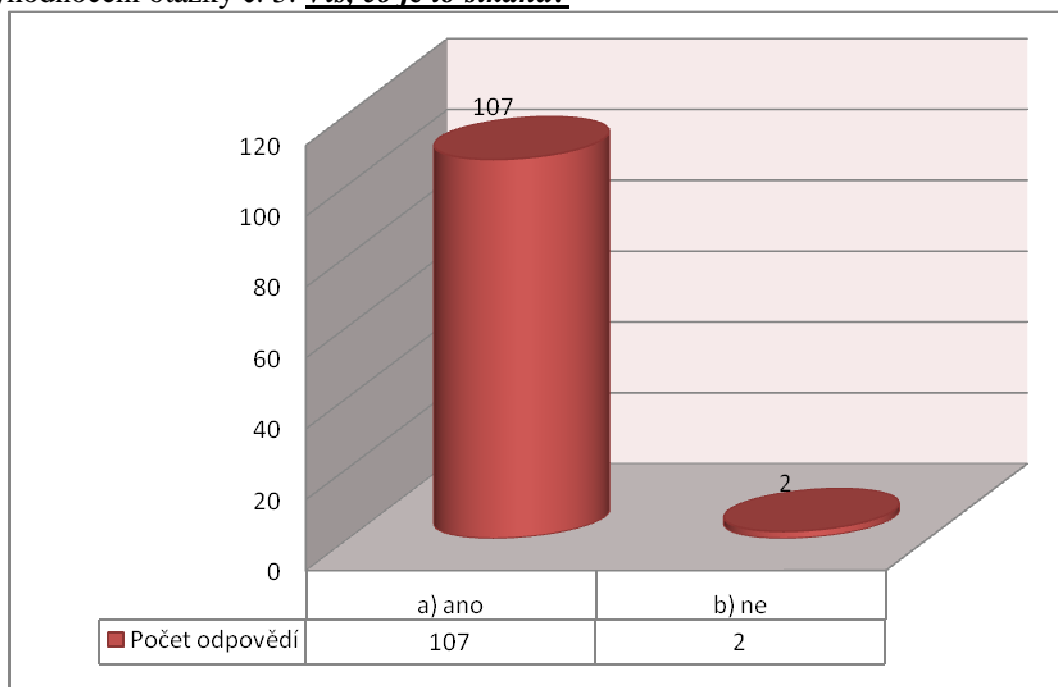
Tato hypotéza se z části potvrdila. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 30 dotazovaných se již setkalo s kyberšikanou. V tomto případě nebylo rozhodující, zda se jedná o chlapce či dívku.

Graf hypotézy č. 3

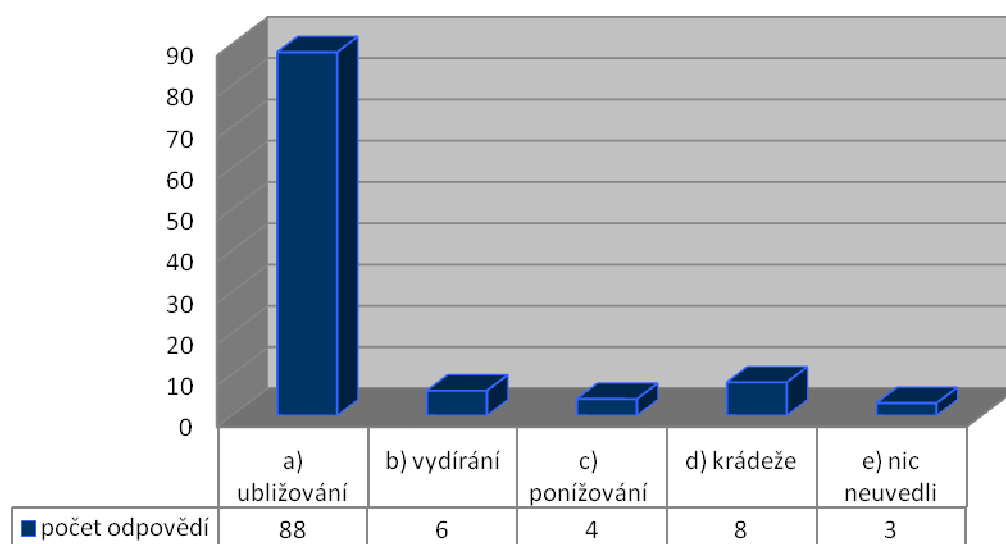
7. Vlastní vyhodnocení dotazníků

Vyhodnocení otázky č. 3: ***Viš, co je to šikana?***

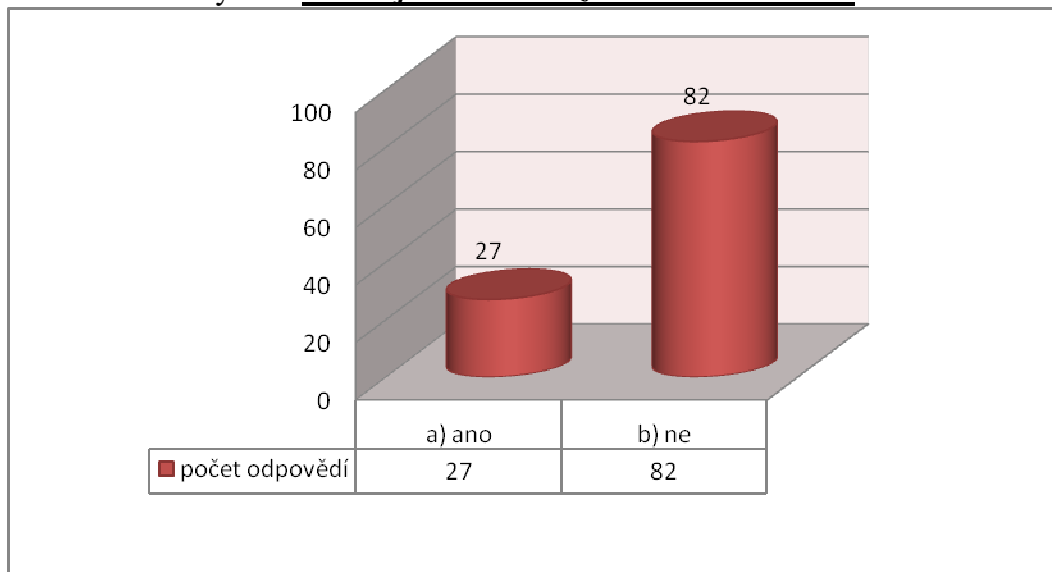
Odpověď: a) ano
b) ne

Vyhodnocení otázky č. 4: ***Pokud ano, uveď příklad takového jednání.***

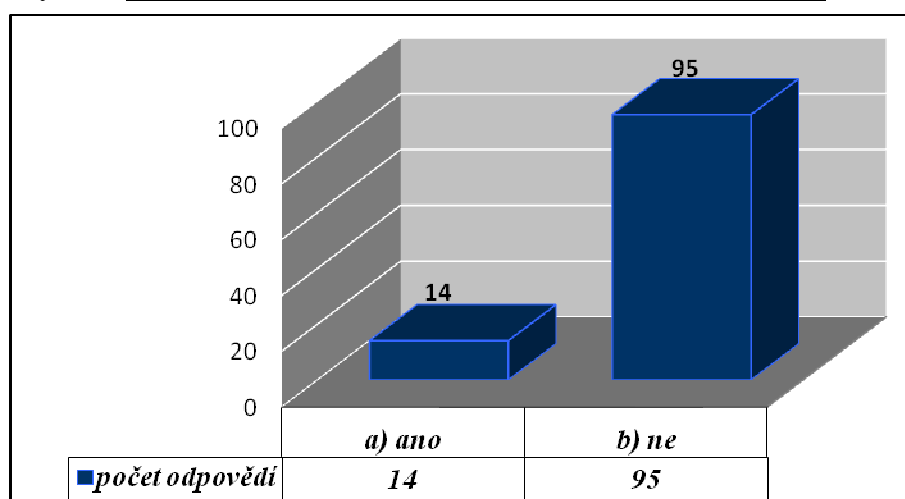
Odpověď: a) ubližování
b) vydírání
c) ponižování
d) krádeže
e) nic nevedl

Vyhodnocení otázky č. 5: Máš nějakou osobní zkušenost s šikanou?

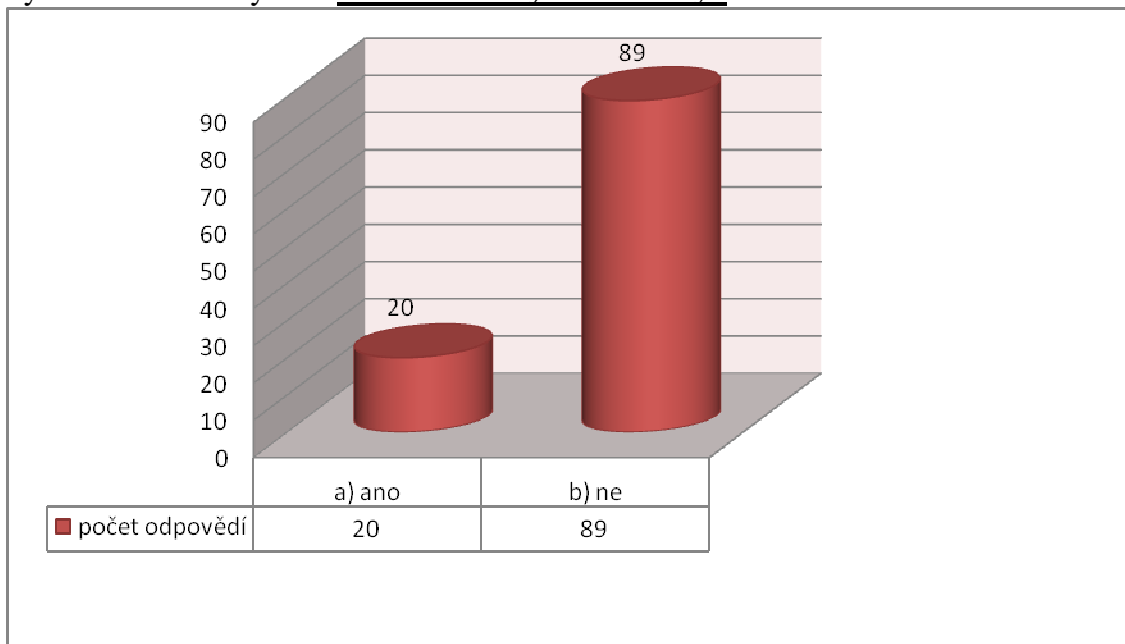
Odpověď: a) ano
b) ne

Vyhodnocení otázky č. 6: Šikanoval/a jsi ty někdo někoho, byl/a jsi agresorem?

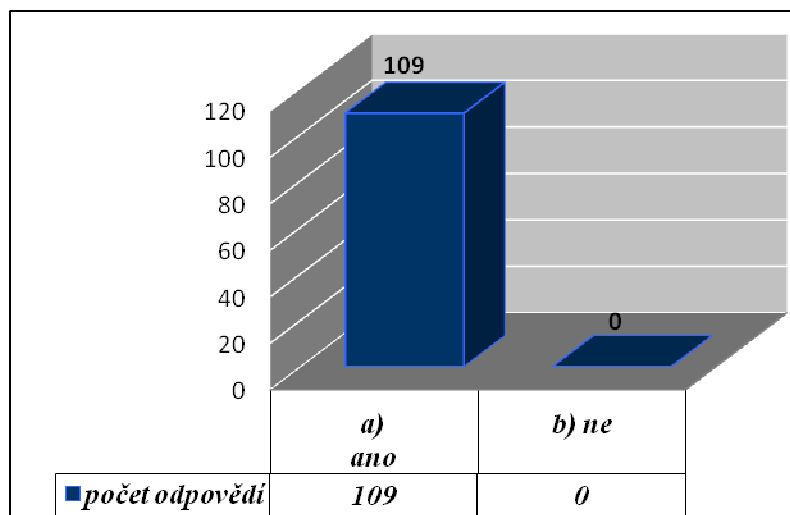
Odpověď: a) ano
b) ne

Vyhodnocení otázky č. 7: Stal/a ses někdy obětí šikany?

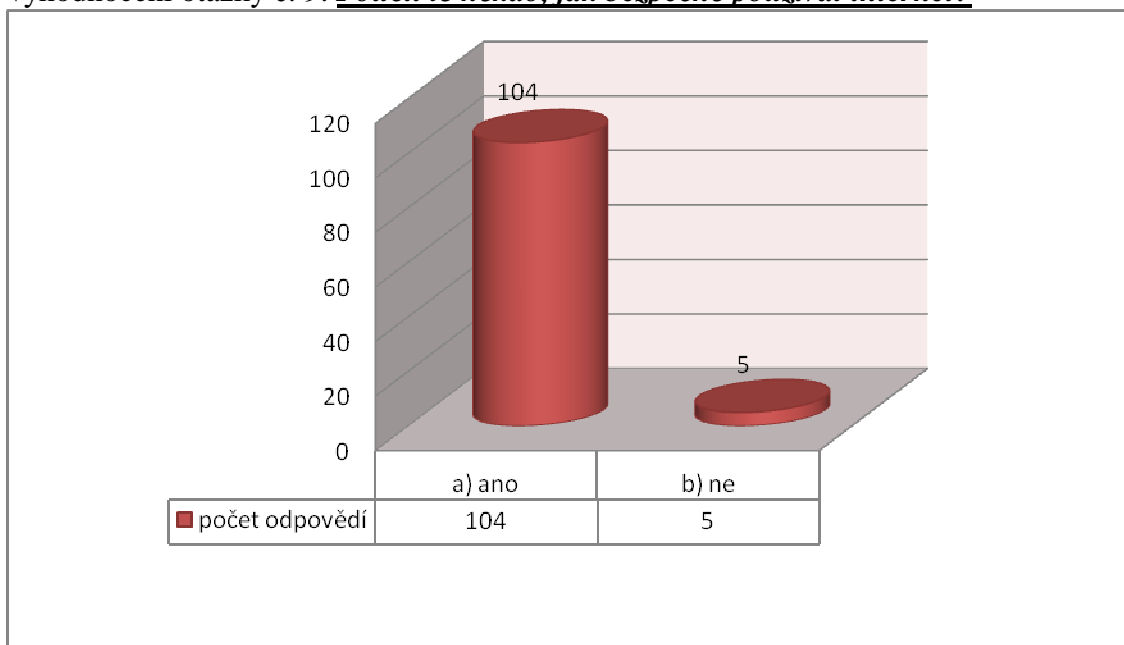
Odpověď: a) ano
b) ne

Vyhodnocení otázky č. 8: Používáš internet?

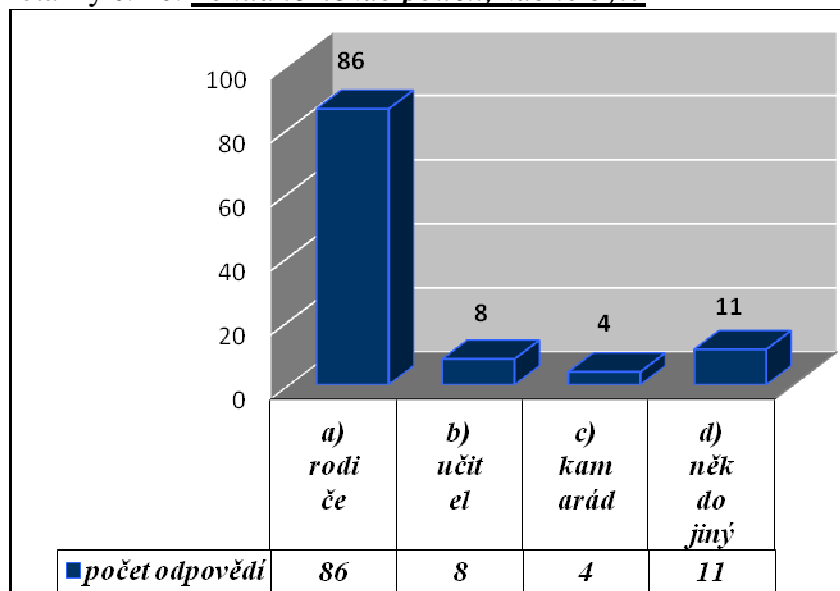
Odpověď: a) ano
b) ne

Vyhodnocení otázky č. 9: **Poučil tě někdo, jak bezpečně používat internet?**

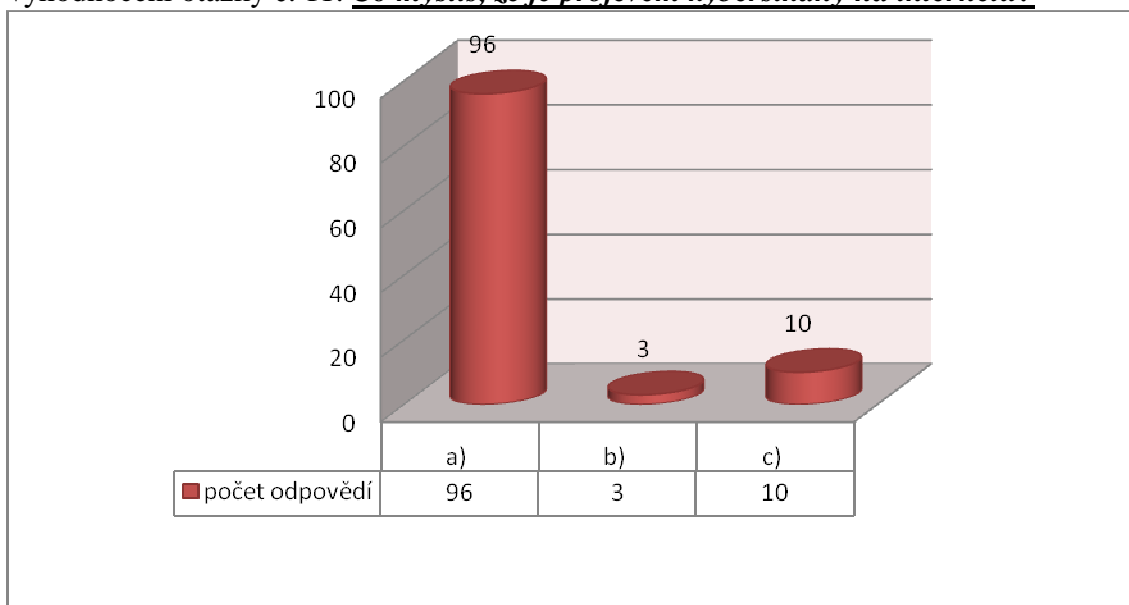
Odpověď: a) ano
b) ne

Vyhodnocení otázky č. 10: **Pokud tě někdo poučil, kdo to byl?**

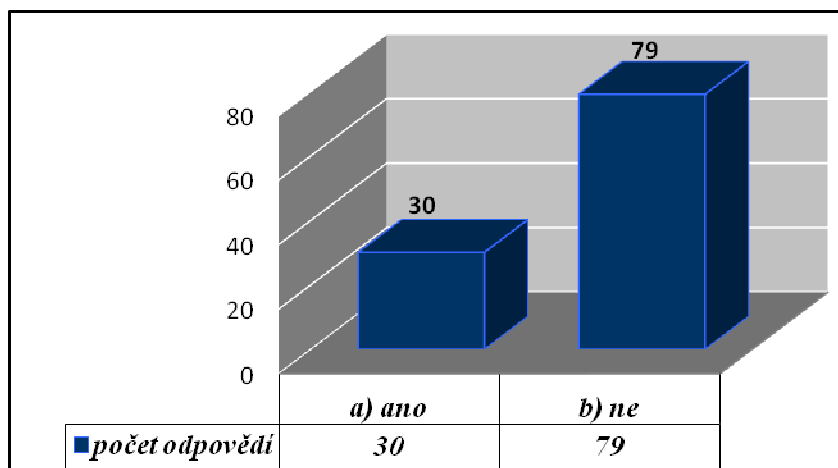
Odpověď: a) rodiče
b) učitel
c) kamarád
d) někdo jiný, nikdo

Vyhodnocení otázky č. 11: Co myslíš, že je projevem kyberšikany na internetu?

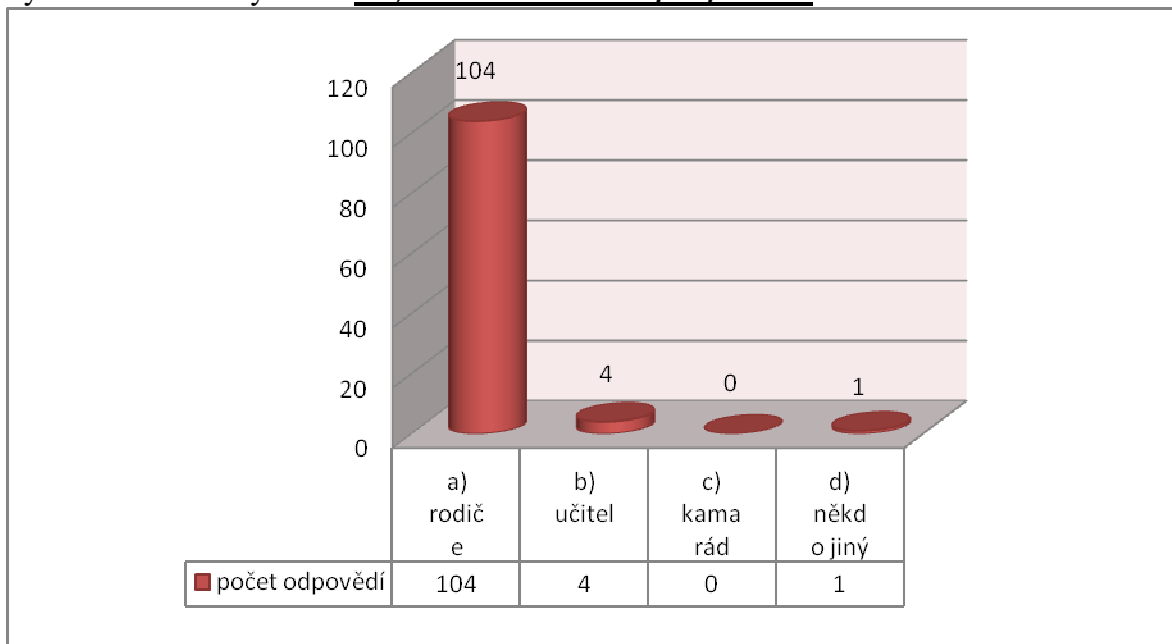
Odpověď: a) zasílání výhružných sms zpráv či e-mailů, pomlouvání třeba na chatu
 b) poškozování školních pomůcek
 c) verbální ubližování jinému

Vyhodnocení otázky č. 12: Setkal/a ses s ní?

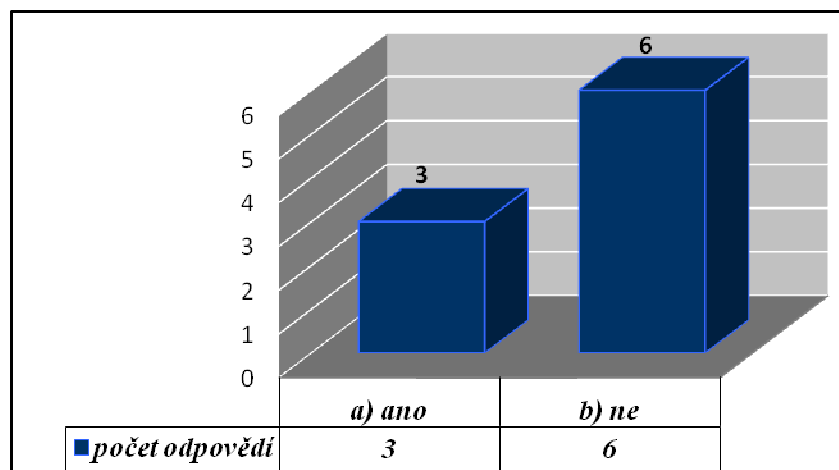
Odpověď: a) ano
 b) ne

Vyhodnocení otázky č. 13: **Víš, na koho se obrátit pro pomoc?**

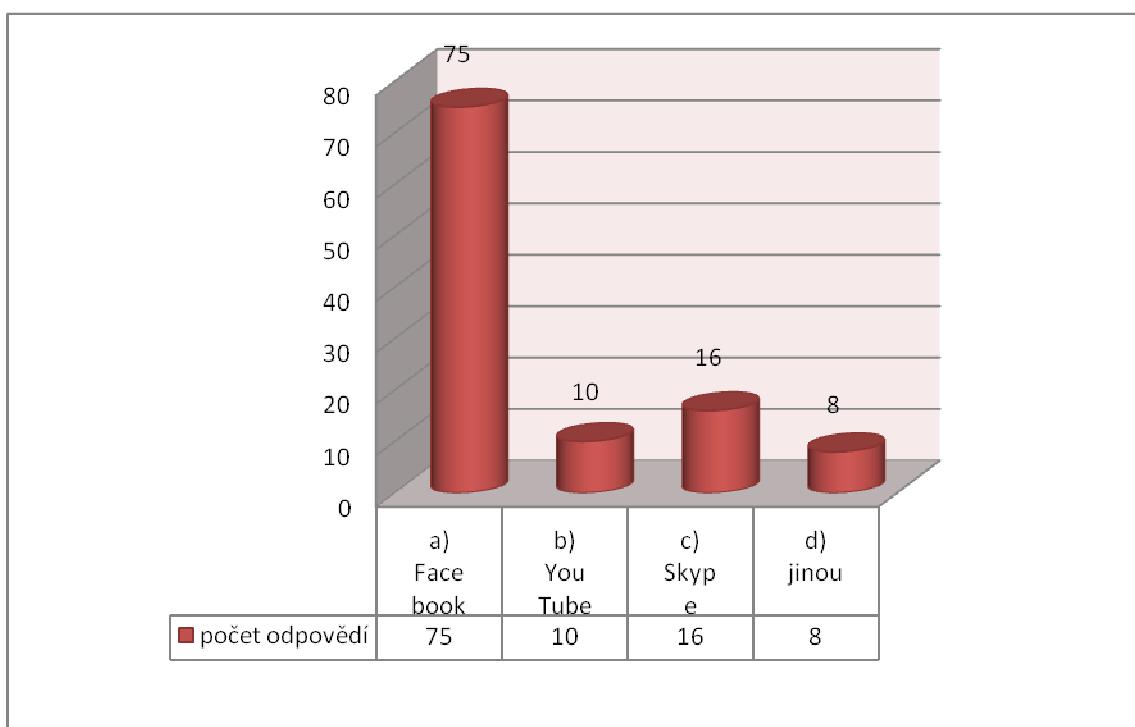
Odpověď: a) rodiče
 b) učitel
 c) kamarád
 d) někdo jiný

Vyhodnocení otázky č. 14: **Používáš nějakou sociální síť?**

Odpověď: a) ano
 b) ne

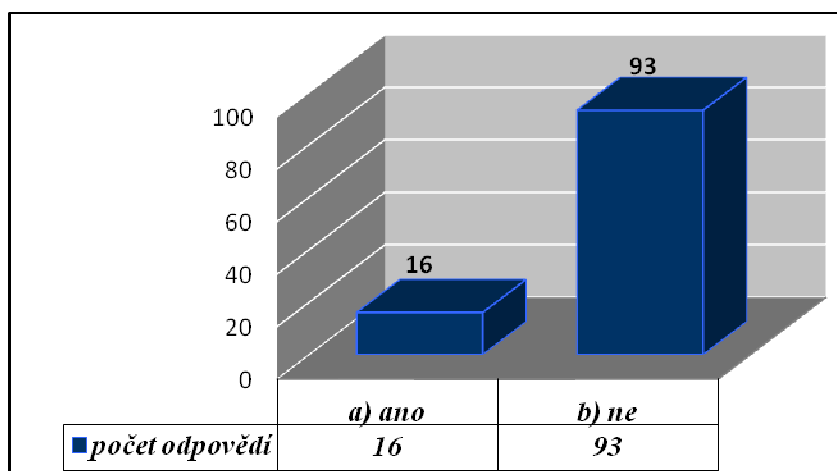
Vyhodnocení otázky č. 15: Kterou sociální síť používáš nejčastěji?

Odpověď: a) Facebook

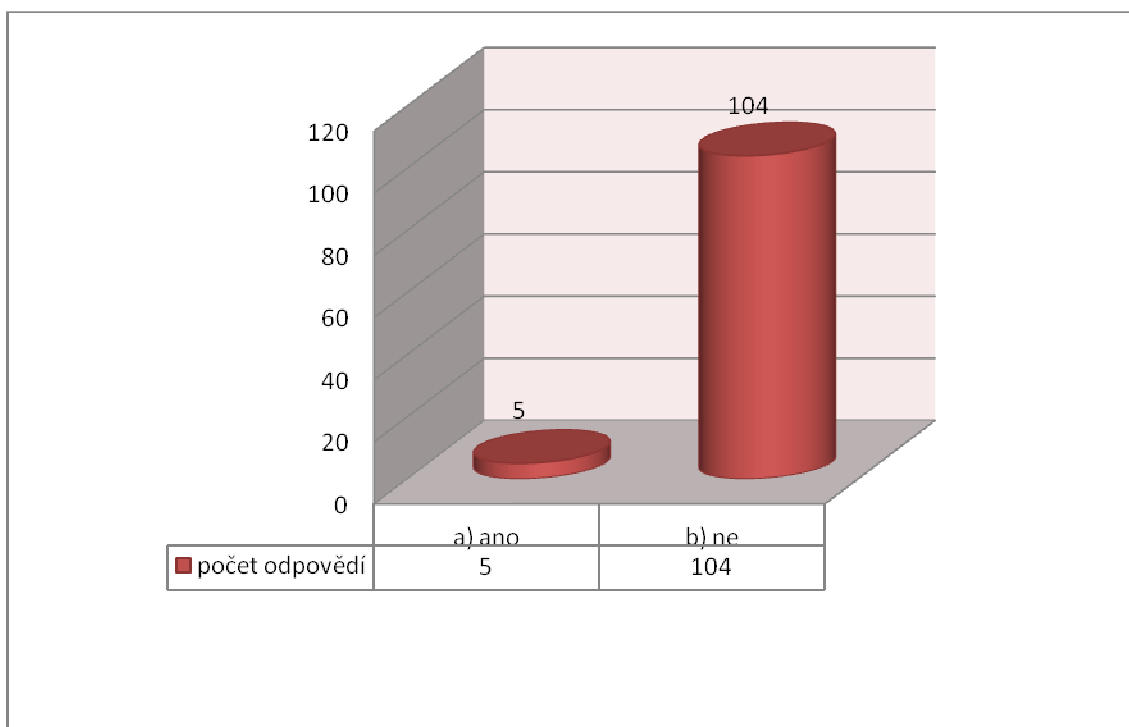
- b) YouTube
- c) Skype
- d) jinou

Vyhodnocení otázky č. 16: Když tě někdo z tvých kamarádů na sociální síti požádá o celé tvé jméno i s adresou nebo telefonní číslo, napíšeš mu je?

Odpověď: a) ano
b) ne

Vyhodnocení otázky č. 17: *Půjdeš s tvým novým kamarádem, s kterým si dopisuješ, na schůzku sám/a na neznámé místo?*

Odpověď: a) ano
b) ne

Závěr šetření dotazníků

Uvedeným dotazníkem jsem oslovila děti, které navštěvují jednu břeclavskou školu a to konkrétně 2. stupeň. Zejména mne zajímala fakta, jestli se setkali s šikanou, potažmo kyberšikanou a znají význam těchto slov. Také jsem své otázky směřovala ke zjištění, zda by dokázali sobě či druhým pomoc při řešení

Při zpracování dotazníku jsem byla hodně překvapená z odpovědí žáku základní školy. Tento dotazník byl anonymní a sloužil pouze pro mé potřeby, což žáci věděli. I přesto některé odpovědi byly zkreslené. Ale i z vyplněných dotazníků bylo možné pohlížet na vzorek jako relevantní.

Hlavní otázky jsem směřovala na verifikaci hypotéz, které jsem si stanovila. Výsledek jsem očekávala, i proto že pracuji jako preventistka u Policie České republiky. Sama navštěvuji besedy a diskutuji s mládeží o problémech pro ně často důležitých a mnohdy neřešitelných. Ze začátku mne dotazy besedujících žáků překvapily. Možná proto, že jsem si nesundala „růžové brýle“. Nyní se dívám na problém již s nadhledem. Důvodem je také to, že jsem sama začala pohlížet na internet dětskýma očima a vidět problémy a starosti, které vidí děti. Pomohlo mne to v řešení dětských problémů s kyberšikanou.

Závěr

V závěru diplomové práce na téma „Protiprávní jednání mládeže – nové fenomény v této oblasti“ bych chtěla shrnout dosažené poznatky k tématu. Problematika šikany a kyberšikany je velmi rozsáhlé téma, a proto nebylo možné zaměřit se na všechny otázky, které s tímto tématem souvisí. Vymezila jsem alespoň nejzákladnější pojmy, jež se vztahují k tématu. Vycházelo jsem při tom z dostupných materiálu uvedených v seznamu literatury a z vlastní praxe.

Považovala jsem za nezbytně nutné věnovat se bezpečí a prevenci. Neboť děti jsou jednou z nejčastějších obětí ať už šikany nebo kyberšikany. I Česká republika, jako ostatní země, má své preventivní programy, které doporučují, učí i napomáhají k bezpečnému pohybu po Internetu.

V diplomové práci jsem se snažila přiblížit především bezpečnost dětí v kyberprostoru. Vzhledem k malým zkušenostem a bezbrannosti jsou nejzranitelnější. I jejich důvěřivost je mnohdy neposkrvněná špatnými zkušenostmi.

K bezpečnosti a prevenci patří také výchova dítěte k dodržování a upevňování pravidel bezpečného chování a objasnění rolí agresora a oběti. V teoretické části bakalářské práce jsem popsala, jednotlivá stádia, role účastníků šikany i kyberšikany a také jsem vysvětlila pojem protiprávního jednání mládeže. Neopomněla jsem také na problém mládeže spojený se sprejerstvím.

Svou roli při prevenci a výchově k bezpečnému chování a používání internetu nemá jen škola, ale především rodina. Ve své práci jsem zmínila i rady pro rodiče, jak poučit a poradit svým dětem.

V praktické části diplomové práce jsem se snažila, v dotazníku pro žáky 2. stupně základní školy, odhalit a nastínit skutečnost v problematice šikany a kyberšikany. Stanovila jsem si hypotézy, kterými jsem si chtěla ověřit pravdivost. Velice mne zajímalo, jestli i dnešní děti znají nejen pojem, ale také fyzickou skutečnost šikany. I novější pojem kyberšikany se mezi dnešními žáky vyskytuje. Překvapilo mne, kolik dětí

zažilo kyberšikanou na vlastní kůži. Také mne zaskočila odpověď některých dotazovaných, že by šli na schůzku s kamarádem, se kterým si dopisují. Nebo odpovědi na otázku – Když vás internetový kamarád poprosí o poslání adresy, telefonního čísla, pošlete mu je? Celkem mě překvapilo procento odpovědí dětí, které by bez obav své osobní údaje poslali.

V každém případě je výchova dětí k bezpečnému pohybu na internetu a vyhýbání se protiprávnímu jednání vážným problémem. Je třeba věnovat pozornost zejména přípravě a následně i praxi a dodržování, aby se do budoucna ochránila celá společnost.

Resumé

Diplomovou práci na téma Protiprávní jednání mládeže – nové fenomény v této oblasti jsem rozdělila na dvě části. Jedná se o část teoretickou, která je rozpracována do pěti kapitol a část praktickou, která podrobněji rozebírá dotazník určen dětem 2. stupně základní školy.

V první kapitole jsem se zaměřila na protiprávní jednání mládeže a vymezila jsem základní pojmy, jež se k problematice vztahují. Zmínila jsem některé paragrafové znění zákona 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Také jsem vymezila základní pojmy, jako je trestný čin, provinění a čin jinak trestný. Objasnila jsem pojmy mládež, mladistvý a trestní řízení v jejich věcech

Druhá kapitola je věnovaná šikaně. Je rozčleněná do několika podkapitol. Věnovala jsem se definici slova šikana. Větší pozornost jsem zaostřila na stádia a příčiny tohoto jevu. Nezapomněla jsem zmínit také role oběti a agresora. Závěr a poslední podkapitoly jsem věnovala důležité prevenci jevu šikana.

Třetí kapitola je zaměřena na novější formu šikany a to kyberšikanu. I tato kapitola je rozdělena do několika podkapitol. Důležité pro mne bylo zmínit definici kyberšikany. V určité části textu jsem podrobněji rozebírala i oběti a agresory této kriminality v kyberprostoru. Považovala jsem za nutné nastínit typy, specifika i druhy a také typy keberagresorů. Na závěr jsem popsala rady jak se bránit tomuto jevu a to nejen ve škole, ale i v rodině. Preventivní programy by pro nás všechny měly být dobrým vodítkem k prevenci a k zabránění jeho dalšího působení.

Ve čtvrté kapitole je popsána trochu podrobněji počítačová kriminalita. Rozebírám pojmy, jako jsou Hacking, Cracking, DoS útoky a taky zneužívání zařízení. Má snaha vedla i k rozpracování trestných činu se vztahem k počítači. Popsala jsem co je to Hoax, Pharming nebo neoprávněné nakládání s osobními údaji. Neopomněla jsem také na vysvětlení pojmu „sociální síť“.

Pátou kapitolu věnuji trochu staršímu problému, který se také dotýká mládeže.

Jedná se o fenomén sprejství. Vymezila jsem jeho pojem a popsala jsem historii graffiti na území České republiky. Snažila jsem se odpovědět na otázku, proč se mládež prezentuje pomocí graffiti.

Praktická část je věnována dotazníkovému šetření, které je určeno žákům 2. stupně základní školy. Toto šetření bylo směřováno na nový fenomén kyberšikanu. Žáci anonymně odpovídali na dotazy, zda tento pojem znají a jestliže už někdy s ním setkali.

Anotace

V diplomové práci na téma „Protiprávní jednání mládeže – nové fenomény v této oblasti“ jsem definovala základní pojmy týkající se protiprávního jednání mládeže, šikany, kyberšikany, jiné počítačové kriminality a sprejerství. Podrobněji jsem popsala všechny výše uvedené fenomény a uvedla i příklady takového jednání. Poslední kapitolou je praktická část práce. Jejím obsahem je dotazníkové šetření mezi žáky 2. stupně břeclavské základní školy a jejich názor na fenomény šikany a kyberšikany. Součástí je i vyhodnocení dotazníku v podobě grafů a závěru.

Klíčová slova

Protiprávní jednání mládeže, trestné činy, provinění, čin jinak trestný, šikana, typy šikany, agresoři a oběti šikany, prevence šikany, kyberšikana, agresoři a oběti kyberšikany, specifika, druhy a typy kyberšikany, počítačová kriminalita a sprejerství.

Annotation

In this thesis entitled "Unlawful conduct youth - new phenomena in this area" I defined the basic concepts of the offense youth, bullying, cyberbullying, cybercrime and other graffiti. I describe in more detail all of the above phenomena and also presented examples of such behavior. The last chapter is the practical part. It includes a survey among students second Břeclav grade primary school and their views on the phenomena of bullying and cyberbullying. There is also an evaluation questionnaire in the form of graphs and conclusion.

Keywords

Infringements youth crime, offense, offense or crime, bullying, types of

bullying, bullies and victims of bullying, bullying prevention, cyberbullying, bullies and victims of cyberbullying, specific, kinds and types of cyberbullying, cyber-crime and graffiti.

Seznam použité literatury

ZÁKON ČÍSLO 218/2003Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

ZÁKONÍK č. 40/2009Sb., trestní zákoník

ARONSON, E., Wilson, T.D. & Akert, R.M. *Social Psychology*. New Jersey: Prentice Hall, 2005.

BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, ISBN 80-86642-08-9.

ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2000, ISBN 80-7239-060-0.

ELLIOTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995, 2000, ISBN 80-7178-034-0.

GŘIVNA, T., POLČÁK, R.,(eds.) *Kyberkriminalita a právo*. První vydání, Praha: nakladatelství Auditorium, 2008, ISBN 978-80-903786-7-4.

HINDUJA, S., PATCHIN, J.,W. *Responding to Cyberbullying Top Ten Tips for Educators*. Dostupné

http://www.cyberbullying.us/Top_Ten_Tips_Educators_Cyberbullying_Response.pdf

JIRKOVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7367-014-3.

KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997, ISBN 80-7178-123-1.

KOPECKÝ, K, KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace*, Olomouc : Net University, 2010, ISBN 978-80-254-7866-0.

KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v elektronické komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, ISBN 978-80-85783-78-0.

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-945-3.

MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. Praha : Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2002, ISBN 80-7226-419-2.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-226-2.

MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, ISBN 978-80-210-4550-7.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, ISBN 80-7178-049-9.

SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže, Uvedení do problematiky*, Praha: Grada Publishing, a.s., Praha 2010, ISBN 978-80-247-2907-7.

ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet děti dospělými, dospělí dětmi.*, Praha: Triton, 2003, ISBN 80-7254-360-1.

VÁGENROVÁ K. a kol., *Minimalizace šikany*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-611-7.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, ISBN 978-80-7367-414-4.

VODÁKOVÁ, J. *Kyberšikana a její prevence - příručka pro učitele*. Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s. Statutární město Plzeň, 2009. Dostupné na: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevayajejichprevence/sikanaaaagresivitakybersikana/31005.aspx>

WILLARD N. E. *Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress* (Book and CD), Research press, 2007, ISBN-10: 0878225374.

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, ISBN 80-86473-08-2.

LÁTAL, I. *Počítačová (informační) kriminalita a úloha policisty při jejím řešení* - materiál z přílohy časopisu POLICISTA č. 3/1998

Internetové odkazy

<http://www.stopcyberbullying.org/parents/howdoyouhandlecyberbully.html>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>

http://www.stopcyberbullying.org/how_it_works/index.html

<http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/articles.asp?ida=204&idk=217>

<http://e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>

<http://www.saferinternet.cz/o-nas>

<http://seznamsebezpecne.cz/o-projektu>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Denial_of_Service

<http://www.lupa.cz/clanky/denial-of-service-dos-utoky-zaplavove-typy/>

<http://www.lupa.cz/clanky/denial-of-service-dos-utoky-zaplavove-typy/>

<http://www.lupa.cz/clanky/typy-vyuzivajici-chyb-a-vycerpani-systemovych-prostredku-2>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Malware>

<http://cs.wikipedie.org/wiki/Spyare>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Adware>

<http://securitylabs.websense.com/content/spamPercentage.aspx>

<http://www.hoax.cz/phishing/>

<http://www.hoax.cz/cze/>

<http://owebu.bloger.cz/Internet/Socialni-site-1-dil>

<http://www.graffiti.org/faq/pamdennant.html>

Přílohy

Dotazník

Ahoj holky a kluci,

jmenuji se Hana Kejlová a v rámci svého vysokoškolského studia chci zjistit, zda jste se již setkali s kyberšikanou. Pomocí tohoto dotazníku bych se chtěla od vás dozvědět několik málo informací. Dotazník je zcela anonymní, nevyplňujte své jméno, ani se nepodepisujte. Při vyplňování vždy označte křížkem příslušnou odpověď nebo doplňte vlastní vyjádření.

1. Jaké je tvé pohlaví?

- a) chlapec
- b) děvče

2. Kolik je ti let?

- a)12
- b)13
- c)14
- d)15

3. Víš, co je to šikana?

- a) ano
- b) ne

4. Pokud ano, uveď příklad takového jednání.

.....

5. Máš nějakou osobní zkušenost s šikanou?

- a) ano
- b) ne

6. Šikanoval/a jsi ty někdy někoho, byl/a jsi agresorem?

- a) ano
- b) ne

7. Stal/a ses někdy obětí šikany?

- a) ano
- b) ne

8. Používáš internet?

- a) ano
- b) ne

9. Poučil tě někdo, jak bezpečně používat internet?

- a) ano
- b) ne

10. Pokud tě někdo poučil, kdo to byl?

- a) rodiče
- b) učitel
- c) kamarád
- d) někdo jiný (uved' kdo)

11. Co myslíš, že je projevem kyberšikany na internetu? *(objasnění pojmu kyberšikana najdete na konci dotazníku)*

- a) zasílání výhrůžných sms zpráv či e-mailů, pomlouvání třeba na chatu
- b) poškozování školních pomůcek
- c) verbální ubližování jinému

12. Setkal/a ses s ní?

- a) ano
- b) ne

13. Víš, na koho se obrátit pro pomoc?

- a) rodiče

- b) učitel
- c) kamarád
- d) někdo jiný (uved' kdo)

14. Používáš nějakou sociální síť?

- a) ano
- b) ne

15. Kterou sociální síť používáš nejčastěji?

- a) Facebook
- b) Badoo
- c) You tube
- d) Skype
- e) jiné (uved')

16. Když tě někdo z tvých kamarádů na sociální síti požádá o celé tvé jméno i s adresou nebo telefonní číslo, napíšeš mu je?

- a) ano
- b) ne

17. Půjdeš s tvým novým kamarádem, s kterým si dopisuješ, na schůzku sám/a na neznámé místo?

- a) ano
- b) ne

Víte, co je kyberšikana?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, co tě bolí, nadává ti, bije tě nebo tě pomlouvá, navádí spolužáky, aby se s tebou nebavili a nevšimli si tě. U kyberšikany k tomu využívá elektronické prostředky jako mobilní telefon nebo internet. Jedná se o zasílání výhružných a krutých e-mailů a sms zpráv, pomlouvání, urážení a zesměšňování na internetu např. prostřednictvím obrázků, fotografií, videonahrávek.

